

Tredje Afsnit.

Patronatsforholdet til Frue og Trinitatis Kirker.

A. Sager, der ere fælles for begge Kirker.

1. Om Reglementet for Begravelsesvæsenet i Kjøbenhavn.

Ved Approbationen af Reglementet for Begravelsesvæsenet i Kjøbenhavn ved Ministeriets Skrivelse af 18. Dec. 1860 blev det bestemt, at dette Reglement skulde være gjældende for et Tidsrum af 2 Aar fra 1. Januar 1861 at regne, idet Ministeriet ansaa det for ønskeligt, at der maatte finde en yderligere Overvejelse Sted navnlig af Spørgsmaalet om, hvorvidt det fremdeles maatte være nødvendigt at bibeholde det fra ældre Tid bestaaende Klassesystem for Ligvognene med deraf betingede forskjellige Taxter for Ligbærerne.

I Skrivelse til Ministeriet af 8. Dec. 1862 indberettede Magistraten, at Kommunalbestyrelsen, efter at Sagen i Henhold hertil paa ny havde været taget under Overvejelse i den samlede Magistrat og Borgerrepræsentationen, maatte tilraade, at de i Reglementet fastsatte Taxtbestemmelser for Ligbærere, Ligvogne og Jorden paa den almindelige Linie vedbleve at gjælde uforandret indtil Udløbet af 1867. Med Hensyn hertil anførtes det, at det erkjendtes, at naar Betalingen for Ligvogne o. s. v. skulde sættes ens for alle, maatte den være temmelig lav, og det kunde da befrygtes, at den hele Institution i de nærmeste Aar næppe vilde kunne bære sig selv — hvad der dog burde fordres —, da Begravelseskontoret endnu havde forskjellige ekstraordinære Byrder at udrede. Dernæst indstilledes det, at der heller ikke i Reglementets øvrige Bestemmelser nu foretoges nogen Forandring, undtagen i alt Fald med Hensyn til visse Enkeltheder, i hvilken Henseende det forsloges:

1. § 2 affattes saaledes: »Den, som besørger Ligets Begravelse, har mindst inden Dagen før den Dag, Begravelsen ønskes foretaget, at henvende sig med Dødsattest og Attest fra Skifteretten til den Præst, af hvem Begravelsesceremonierne attraas forrettede, for med ham at træffe Aftale om Tiden for Begravelsens Afholdelse og derefter til Kjøbenhavns Begravelseskontor, hvorfra, naar foranførte Attester — — —»
2. I § 3 c. tilføjes efter Bestemmelsen om Betalingen for Monumenter m. m.: »Naar Monuments- eller Ligstensret er erhvervet, hvilket altid maa ske for

lige saa mange Aar som selve Gravstedet, kan der, om ønskes, paa dette anbringes flere Monumenter eller Ligstene.« Denne Tilføjelse indeholdt kun en udtrykkelig Udtalelse af den Mening, der allerede indeholdtes i den paagjældende Bestemmelse i Reglementet.

3. Sammesteds efter »Kvittering fra« forandres »Begravelseskontoret til »Kirkens Værge eller andre vedkommende.« Denne Ændring var motiveret ved, at det, da Monuments- og Ligstensanbringelse ikke stod i umiddelbar Forbindelse med en Begravelse, men som oftest fandt Sted rum Tid efter, formentlig vilde være rigtigst, at Betalingen herfor ej mere passerede Begravelseskontoret, men — i Lighed med, hvad der efter Forhandling med Bestyrelserne for de forskjellige paagjældende Kirker allerede fandt Sted med Betalingen for Familiegravsteder, naar saadanne ikke erhvervedes i Anledning af en umiddelbart forestaaende Begravelse — skete til Værgen.
4. Sammesteds, i Bestemmelsen om Betalingen for Begravelser ved Kirkegaardsmuren, forandres »Kirkegaardsmurens Blændinger« til »Kirkegaardsmuren«. Det var nemlig overset, at der ogsaa blev Spørgsmaal om Begravelser ved den Side af Muren, hvor ingen Blændinger fandtes, for hvilke Begravelser der formentlig burde fastsættes den samme forhøjede Betaling som for Blændingsbegravelser.
5. I § 3 f forandres Bestemmelsen om Begravelse fra Kapel paa Kirkegaarden saaledes: »Sker Begravelsen fra et Kapel paa Kirkegaarden, erlægges til Kirken 1 Rdl.; dog bortfalder denne Betaling, naar Liget begravnes i Frijord. Vedkommende Gravere ere pligtige til at føre Tilsyn med de i et saadant Kapel hensatte Lig og erholde for dette Tilsyn 1 Rd. for hvert Lig.« Da Graverne ved Kirkerne i Byen erholdt 2 Rdl. eller, naar Liget bortførtes med Enrigsdalersligvognen, 1 Rdl. 2 Mk. for det oven nævnte Tilsyn, havde Kommunalbestyrelsen anset det for billigt, at Graverne paa Assistenskirkegaardene erholdt noget Vederlag for denne Forretning, som strængt taget ej faldt ind under deres Bestilling, og havde derfor forment, at der kunde tilstaa dem 1 Rdl. for at føre Tilsyn med et i Kapellet hensat Lig; men for at denne Betaling ej skulde falde de uformuende til Byrde, foresloges det tillige, at der ved Lig, som begravedes paa Frijord, intet skulde erlægges til Kirken for Benyttelsen af Kapellet.

Førend Ministeriet tog Bestemmelse om, hvorvidt Reglementet for Begravelsesvæsenet i Overensstemmelse med Kommunalbestyrelsens oven ommeldte Forslag skulde forblive i Kraft indtil Udgangen af Aaret 1867 med de antydede Forandringer, ansaa Ministeriet det for nødvendigt, at der forelaa nøjagtige Oplysninger om, hvorledes Begravelseskontorets Indtægter og Udgifter stillede sig for Bienniet 1861—62, og det tilskrev derfor under 22. Dec. 1862 Magistraten, at Reglementet uforandret foreløbig maatte vedblive at være i Kraft, indtil Regnskabet for det nævnte Biennium var afsluttet og der derefter havde været givet de vedkommende Kirkepatronater og Biskoppen Lejlighed til at ytre sig angaaende Magistratens Indstilling.

Ved under 7. Sept. 1863 at fremsende en Gjenpart af en af Magistraten i Henhold hertil indsendt Oversigt over Begravelseskontorets Indtægter og Udgifter i hvert af Aarene i 1861 og 1862 efter de afsluttede Regnskaber begjærede Ministeriet Konsistoriums Ytringer om Sagen

Konsistorium indhentede i denne Anledning Erklæringer fra Inspektionerne for Frue og Trinitatis Kirker, af hvilke Inspektionen for Frue Kirke udtalte (2. Nov.), at den intet fandt at erindre mod, at Regl. 18. Dec. 1860 med de foreslaaede Forandringer forblev i Kraft indtil Udgangen af 1867.

Inspektionen for Trinitatis Kirke udtalte sig udførligere om Sagen i en Skrivelse af 21. Febr. 1864. Den sluttede sig ganske til Kommunalbestyrelsens Forslag og var med denne enig i, at det vilde være aldeles utilraadeligt, om man, for at kunne fastsætte Betalingen for Ligvogne, Ligbærere o. s. v. ens for alle, vilde nedsætte denne Betaling og derigjennem yderligere formindske Begravelseskontorets Indtægter, skjønt denne Institution endnu ikke var i Stand til at bære sig selv. En saadan Nedsættelse vilde naturligvis end yderligere formindske den Udsigt, som i Regulativ for Begravelseskontoret af 18. Dec. 1860 § 10 var givet Kirkerne til, at Kontorets eventuelle Overskud skulde fordeles mellem dem til Erstatning for det Tab i Indtægter, som Kirkerne havde lidt ved at maatte afstaa til Kontoret Eneberettigelsen til Ligvognskjørselen. De Forslag, som af Kommunalbestyrelsen vare fremsatte til nogle Forandringer i Regl. 1860, billigede Inspektionen ganske; den bemærkede blot herved, at den ansaa det for saa meget ønskeligere, at der i Regl. § 3 c. optoges en udtrykkelig Bestemmelse om, at Monuments- og Ligstensret altid skulde erhverves for lige saa mange Aar som selve Gravstedet, eftersom det vistnok var meget tvivlsomt, om dette, som af Kommunalbestyrelsen forudsat, kunde siges at være indeholdt i den paagjældende Bestemmelse i Reglementet, saaledes som den hidtil havde været affattet. For saa vidt Kommunalbestyrelsen med Hensyn til § 3 f. havde foreslaaet, at Afgiften af 1 Rdl. til Kirken, naar Begravelsen foregik fra et Kapel paa Kirkegaarden, skulde bortfalde i de Tilfælde, hvor Liget blev begravet i Frijord, men at derimod Graverne ved Kirkegaarden, hvad ikke hidtil havde været bestemt, skulde oppebære 1 Rdl. for hvert Lig, som hensattes i et saadant Kapel, da var det vel saa, at den først nævnte Bestemmelse vilde medføre nogen Indtægtsformindskelse, navnlig for Trinitatis Kirke, hvis Sogn omfattede saa mange Fattige; men desuagtet turde man ikke modsætte sig denne Bestemmelse, da Graverne ved Kirkegaarden, hvis Indtægter snarere vare formindskede end forøgede i de senere Aar, syntes at have et billigt Krav paa denne Godtgjørelse. Som et nyt Punkt, der formentlig kunde fortjene at komme under Overvejelse, fremhævede Inspektionen følgende. Som bekjendt havde Bestemmelsen i Regl. § 3 i. f. om, at der ved Begravelse i Frijord skulde erlægges til Graveren 48 Sk., vakt Tvistighed mellem de indenbys Graverne og Graverne paa Assistenskirkegaarden for Frue og Trinitatis Kirkers Vedkommende. Dette grundede sig paa, at Bestemmelsen var blevet affattet med Forholdene ved Helliggejst's Kirke for Øje, hvor Kirkegaardsgraveren alene for Reglementet oppebar den Betaling, der erlagdes for Graven i Frijord, medens denne Betaling i Medhold af Instr. 15. Febr. 1805 § 3 for de 2 under Universitets Patronat staaende Kirkers Vedkommende stedse var blevet delt, saaledes at Overgraveren ved Kirken erholdt $\frac{1}{3}$ af Betalingen. Uagtet nu Ministeriet havde udtalt, at det ikke havde været Hensigten med den oven nævnte Bestemmelse i Regl. § 3 e. at berøve de nuværende Overgraverne ved Kirkerne i deres Funktionstid nogen Indtægt, hvoraf de hidtil havde været i Besiddelse, havde Kirkegaardsgraverne dog i Henhold til Ordene i Bestemmelsen nægtet at udbetale dem nogen

Andel i den omspurgte Betaling, i hvilken Anledning en Proces skulde være indledet. For at sikre de nuværende Overgravere ved de 2 foran nævnte Kirker mod en Indtægtsformindskelse, som ikke havde været paatænkt, kunde det derfor maaske være rigtigt at fastsætte, at de for deres Funktionstid skulde oppebære $\frac{1}{3}$ af den oven nævnte Betaling.

Konsistorium indsendte under 29. Febr. 1864 disse Erklæringer til Ministeriet, idet det bemærkede, at det ganske kunde slutte sig til dem. Herefter tilskrev Ministeriet under 2. Nov. 1865 Konsistorium, at det bifaldt, at Regl. 18. Dec. 1860 fremdeles blev i Kraft til d. 31. Dec. 1867 med de af Kommunalbestyrelsen foreslaaede Modifikationer, dog saaledes, at det til Regl. § 3 c. foreslaaede Tillæg, hvorefter Erhvervelse af Monuments- eller Ligstensret altid maatte ske for lige saa mange Aar som Erhvervelsen af selve Gravstedet, bortfaldt paa Grund af den Modstand, som dette Forslag fra flere Sider havde mødt, og at det ved et Tillæg til § 3 f. udtrykkelig forbeholdtes ved en senere Bestemmelse at fastsætte den Afgift, som blev at erlægge for Afbenyttelsen af det nye Ligkapel, der paa-tænkte opført paa Assistenskirkegaarden paa Nørrebro.

2. Administrationen af Assistenskirkegaarden paa Nørrebro.

Foranlediget ved et til Kjøbenhavns Magistrat fra Raadmand Rée indgivet Forslag til en Omordning af Administrationen af Assistenskirkegaardene uden for Nørreport indgivet Forslag, henlede Magistraten i Skrivelse af 25. Jan 1868 Ministeriets Opmærksomhed paa det uheldige i den nuværende Ordning af Bestyrelsen af de nævnte Kirkegaarde og Nødvendigheden af, at der arbejdedes hen til at tilvejebringe Enhed i Bestyrelsen, navnlig ved at stille Assistenskirkegaardene under en enkelt under- og overordnet Myndighed, der ikke i sin Virksomhed hæmmedes ved det Forhold, hvori de særlige Kirkebestyrelser stode til bemeldte Kirkegaarde.

Mangelen af en saadan Fællesbestyrelse for bemeldte Kirkegaarde, hvortil kom det ejendommelige Forhold, der havde fundet Sted med Hensyn til Graverne paa Kirkegaardene, havde i Forbindelse med den Trang, som havde været følt til at have en Mand, der kunde besørge de for Kirkegaardene fælles Anliggender, vel ledet til, at den ene af Værgerne for Helliggejst's Kirke som saadan havde varetaget de nævnte Forretninger og uøvet et Slags Overtilsyn med Kirkegaarden og Graverne, hvilket Hverv, efter at Kirkeinspektioner vare oprettede, var gaaet over til et Medlem af Helliggejst's Kirkeinspektion, ligesom den ogsaa havde medført, at Magistraten lejlighedsvis var optraadt som Fællesorgan for Kirkegaardene; men da denne Ordning havde manglet al Stadfæstelse, lige saa lidt som der nogen Sinde havde været givet det omhandlede Medlem af Helliggejst's Kirkes Bestyrelse nogen Beskikkelse, havde der manglet denne den fornødne Myndighed til Varetagelse af den af ham overtagne Forretning.

Magistraten antog nu vel, at det, for at bringe den stedfindende Uklarhed i de administrative Forhold til at ophøre og tilvejebringe en bedre ordnet Bestyrelse af de omhandlede Kirkegaarde, vilde have været rettest, om det hele Begravelsesvæsen, bortset fra de religiøse Ceremonier, allerede i Fortiden var blevet stillet som et eventuelt verdsligt, Kirkerne uvedkommende Anliggende; men den fandt

dog ingen Anledning til for Tiden at foreslaa, at Kirkegaardsvæsenet gjordes til et rent kommunalt Anliggende. Derimod antog den, at Sagen vilde kunne ordnes paa den nuværende Basis, som var, at Kirkegaardene vare Kirkernes Ejendomme og en Indtægtskilde for dem. I denne Henseende vilde det nu vel ligge nærmest at lade samtlige Kirkeinspektioner træde sammen som underordnet Bestyrelse af Kirkegaardene, og samtlige Patronater som overordnet Bestyrelse; men da en saa talrig Bestyrelse af Anliggender, der dog i Almindelighed ikke vare af nogen indgribende Betydning, vilde være uhensigtsmæssig og navnlig meget uskikket til at føre det daglige Tilsyn med Kirkegaardene samt besørge de løbende Forretninger, hvilket ogsaa skjønnes at ville blive Tilfældet med den Bestyrelse, sammensat af Delegerede fra enhver Kirkeinspektion og ethvert Patronat, havde Magistraten, i Overensstemmelse med, hvad den tidligere havde fremhævet for Ministeriet, foreslaaet, at der maatte ansættes en Inspektør, der ikke blev stillet under de enkelte Kirkeinspektioner, men under en samlet, i stadig Virksomhed værende Avtoritet, hvilket Hverv da formentlig lettest kunde overtages af Magistraten, der allerede faktisk havde faaet en Slags overordnet Stilling med Hensyn til Assistenskirkegaardens Bestyrelse og tillige var Patron for 2 Sognekirker og 5 Hospitalsmenigheder.

At der ved en saadan Ordning skulde bevirkes noget Skaar i de enkelte Kirkers Interesser, kunde saa meget mindre antages, som den ikke vilde udelukke, at der indtil videre vilde kunne vedblive at være en Forskjel med Hensyn til Bestyrelsen af de fælles og de særlige Anliggender, eftersom det nærmest var i Henseende til de første, at der savnedes større Enhed i Bestyrelsen og større Myndighed for Bestyrelsen.

Til nærmere Bestemmelse af Omraadet for den nævnte Inspektørs Virksomhed mente Magistraten, at det kunde fastsættes:

at han skulde føre Tilsyn med de nuværende Gravere, dog at der derved ikke betoges de enkelte Kirkeinspektioner Ret til at føre Tilsyn med Graverne, medens de dog maatte gjøre deres Bemærkninger gjældende gennem Inspektøren,

at Inspektøren skulde tage Dispositioner over, hvorledes Gange og Veje i Fremtiden skulde anlægges, og at derfor intet Ejendomsgravsted maatte sælges eller fornyes for længere Tid, uden at han var hørt derover. Dette greb formentlig ikke ind i de særskilte Bestyrelsers Myndighed, idet det var en Selvfølge, at Inspektøren kun kunde eller vilde modsætte sig Salg eller Fornyelse, hvor saadant kom i Strid med en bifaldet almindelig Plan, og i Tilfælde af Uenighed vilde Sagen kunne ordnes ved en Henvendelse til Magistraten;

at det, for at opnaa Enhed i Begravelsesbrevens Form overlodes til ham, under Forbehold af Magistratens Approbation, at bestemme den Form, hvori disse skulde affattes;

at det overdroges ham at føre Tilsynet med det Begravelseskapel, der opførtes paa Kirkegaarden, saa vel som med den ved samme ansatte Opsynsmand, samt med Gartneren, saafremt dennes Tjeneste ikke blev forenet med Opsynsmandens;

at gjøre Udkast til og ordne Anlægget af den nu paatænkte nye Kirkegaard, samt derefter i Fremtiden føre Tilsyn med den;

at der sørgedes for en saadan Forbindelse mellem Inspektøren og Begravelseskantoret, at de understøttede og kontrolerede hinandens Virksomhed;

at de Arbejder, som hidtil faktisk havde været udførte af et Medlem af Helliggejst's Kirkeinspektion, saasom Vedligeholdelsen af Ringmuren, det ældre Ligkapel m. m., overtoges af Inspektøren, og hvis Forskud hertil skulde være nødvendige, disse udredes af Helliggejst's Kirke eller af Begravelsesvæsenet eller af Kommunen.

Som Forretninger for de særskilte Kirkeinspektioner vilde der herefter blive tilbage Udvisning og Fornyelse af Ejendomsgravsteder og Modtagelsen af Betaling derfor saa vel som for Ligstens- og Monumentsret o desl., samt Udførelsen af saadanne Arbejder, som vedkom den særskilte Kirkegaard udelukkende. Magistraten antog imidlertid, at det vilde lede baade til bedre Orden og til bedre Kontrol, om ogsaa disse Forretninger henlagdes til Inspektøren og Begravelseskontoret, idet den tilborlige Regnskabskontrol let vilde tilvejebringes ved en Ordning, hvorved Inspektøren betragtedes som Bogholder eller Kontrolør, og Begravelseskontoret som Kasserer, en Forandring, der ikke nødvendig burde paabydes, men formentlig efterhaanden vilde anbefale sig ved sin Hensigtsmæssighed.

Naar en saadan Ordning bifaldtes, vilde der vistnok saa godt som ikke blive andre Forretninger tilbage for de særskilte Kirkeinspektioner for Assistenskirkegaardenes Vedkommende, end at føre Tilsyn med, at Inspektøren og hans Underordnede opfyldte deres Pligter, og at kontrolere Regnskabsaflæggelsen for den enkelte Kirkes Vedkommende; men dette synes ogsaa at være den naturligste Stilling for Inspektionerne i dette Forhold.

I Overensstemmelse med de antydede Grundtræk mente Magistraten, at der burde meddeles Inspektøren en foreløbig Instrux, hvilken often nogen Tids Forløb kunde paa ny bearbejdes og indstilles til Approbation af Ministeriet, med Forbehold af Adgang til senere Forandringer under Ministeriets Approbation.

Medens de nuværende Graverne, som berørt, maatte stilles under Inspektørens Myndighed, maatte det derhos, for at fjerne de nu stedfindende Misligheder, der vare begrundede i Maaden, hvorpaa Graverne bleve beskikkede i deres Embeder, fastsættes, at der ved de nuværende Graveres Afgang beskikkedes lønnede Assistenten, der med Magistratens Bifald kunde antages og afskediges af Inspektøren eller efter hans Forslag af Magistraten. Medens saadanne Medhjælpere for Tiden ikke behøvedes, maatte deres Antal nærmere bestemmes efter Forretningernes Omfang, naar der skete Afgang mellem de nuværende Graverne.

De Udgifter, der vilde medgaa til den saaledes paatænkte Forandring i Bestyrelsen af Kirkegaardene, vilde for Øjeblikket kun bestaa i Tilvejebringelsen af Lønning til Inspektøren. Denne var af Magistraten tænkt ansat til 1000 Rdl. aarlig, derunder tillige Vederlag for Befordringsudgifter. Denne Udgift, der af Raadmand Réé foresloges udredet enten ved Ligning paa alle de Kirker, der havde Indtægt af deres Kirkegaard og i Forhold derefter, eller af den Indtægt, som indkom ved Udstedelsen af Begravelsesbreve og Paategning paa disse i Anledning af Ligs Nedsættelse, der nu tilfaldt de forskjellige Kirkeinspektioner, burde efter Magistratens Formening for nærværende Tid udredes af Kirkerne efter de Arealer, hvormed Kirkerne vare lodtagne i Assistenskirkegaardene uden for Nørreport, en Regel, som ogsaa hidtil var anvendt paa Udgifter ved Frijordskirkegaardene, der havde været fælles, og saaledes ogsaa for saa vidt kunde anvendes paa den nye Kirkegaard, der paatænkte anlæg, saa længe den

kun var Frijordskirkegaard, hvad der foreløbig i længere Tid vilde være Tilfældet. Men det maatte vistnok anses for ønskeligere med Tiden, naar Materiale dertil havde, at fordele den efter Kirkernes Andel i Indtægterne, eller, som det da vilde blive, naar den hele af Magistraten paatænkte Ordning maatte gennemføres, at føre den til Udgift før Indtægternes Fordeling som en Fællesudgift.

Foruden den omtalte Forandring i Bestyrelsen af Kirkegaardene, havde Magistraten nemlig end videre gjort opmærksom paa Ønskeligheden af, at det kunde opnaas, at der havde fuldstændig fælles Kirkegaarde, saa at de enkelte Kirkers Adkomst til og Ret over særlige Dele af samme bortfaldt, og for allerede nu at tilstræbe dette Maal, der vistnok ikke vilde kunne naas før efter lang Tids Forløb, havde Magistraten forment, at det burde bestemmes, at der ikke fremtidig tildeltes de enkelte Kirker særskilte Betalingskirkegaarde paa de oft nævnte Assistenskirkegaarde, men at der, naar den enkelte Kirke kom til at trænge til Jord for Liniebegravelse — hvortil efter den nuværende Ordning den for alle Kirker fælles Frijord indtoges, naar den efter Benyttelsen havde henligget i 20 Aar — af den Jord, der var tilbage af Frijordskirkegaarden, som ikke var solgt (cirka 10 Tdr. Land), indrettedes en fælles Kirkegaard for Liniebegravelse, hvilket let vilde kunne gøres, naar Frijordsbegravelse ophørte at finde Sted paa Assistenskirkegaardene som Følge af den paatænkte nye Kirkegaard. Indtægten af disse Liniebegravelse burde da som hidtil tilfalde den Kirke, hvorunder den afdøde hørte, og deraf erlægges Betaling til Kommunen for det brugte Areal. Ved denne Ordning vilde der vindes den Fordel, at Inspektøren kunde føre lettere og bedre Tilsyn med disse Begravelse, hvorhos Jorden vilde blive benyttet med større Sparsomhed, ligesom ogsaa Forskjellen i Henseende til de forskellige Kirkers Forsyning med Jord, der havde givet Anledning til mer eller mindre begrundede Klager, vilde bortfalde.

Da Liniebegravelserjorden, efter at have været benyttet i 20 Aar og derefter at være hjemfaldet, i Regelen gik over til Benyttelse for Ejendomsgravsteder, vilde der paa denne Maade efterhaanden blive dannet en Overgang til fælles Kirkegaarde for alle Slags Begravelse.

I Henhold hertil indstillede Magistraten til Ministeriet, at der maatte udvirkes en kgl. Resolution for:

I.

1. at Københavns Magistrat overtager Tilsynet med og Bestyrelsen af alle de nuværende (kristelige) uden for Stadens Nørreport værende Assistenskirkegaardes fælles Anliggender, og at ligeledes enhver ny Kirkegaard paa Stadens Grund, bestemt til Afbenyttelse for Folkekirkens Bekjendere og for andre Trossamfund, hvem det ikke tillades at indrette særegne Begravelsessteder (hvortil der i ethvert Tilfælde saa vel som til de nu bestaaendes Udvidelse skal udfordres kongelig Tilladelse), saa og for dem, der ikke høre til noget anerkjendt Trossamfund, henlægges under Magistratens Tilsyn og Bestyrelse;
2. at til de nuværende Kirkegaardes Fællesanliggender henhøre saa vel det nu under Opførelse værende Begravelseskapel med tilhørende Opsynsmandsbolig, som det ældre Begravelseskapel, og alle Anliggender, vedkommende Kirkegaardenes Indhegninger, for saa vidt disse ikke indtil videre ere særskilte

for hver Kirkegaard, Anlæg og Vedligeholdelse af fælles Veje og Gangstier, Vandforsyning og Vandafledning, Beplantning af det ikke til Begravelsespladser solgte Areal og Forskrifter for Plantningerne paa de til Begravelsessteder solgte Grunde, de tvende Graverboliger med, hvad dertil hører, samt endelig alle de nye Kirkegaardes Anlæg og Vedligeholdelse samt Benyttelse vedkommende Anliggender;

3. at der ikke herved sker nogen Forandring i de hidtil gjældende Regler for Udredelsen og Fordelingen af de ved Kirkegaardsbestyrelsen foranledigede Udgifter eller i Betalingen for Gravstederne;
4. at Magistraten i sin Bestyrelse af disse Anliggender i øvrigt har at rette sig efter de nu for Begravelsesvæsenet gjældende eller fremtidige gyldige Bestemmelser, og er undergivet Kirke- og Undervisningsministeriets overordnede Myndighed;

II.

5. at Magistraten bemyndiges til at overdrage det umiddelbare Tilsyn med og Besørgelsen af de den i Følge Post I paahvilende Anliggender til en Inspektør, der antages og afskediges af den samlede Magistrat, og hvis Lønningstilkaar og Instrux bifaldes af Kirke- og Undervisningsministeriet. Hans Løn udredes af de Kirkegaarde, der underlægges hans Virksomhed efter de Regler, som nærmere bestemmes af Ministeriet;

III.

6. at de nuværende Graver ved Assistenskirkegaardene stilles under Magistratens og den af samme antagne Inspektørs Befaling og Tilsyn, hvorhos der meddeles dem en ny, af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet bifaldet Instrux;
7. at de nuværende Graveres Virksomhed indskrænkes til de nuværende Assistenskirkegaardes Betalingsjords- og Frijords-Kirkegaarde i deres nuværende Omfang, saaledes at det nu ledige Distrikt efter Omstændighederne strax kan underlægges Inspektørens umiddelbare Bestyrelse eller indtil videre besørges ved en konstitueret Graver. Ved de nuværende Graveres Afgang blive deres Poster ikke igjen at besætte; men deres Forretninger besørges under Inspektørens Befaling og Tilsyn af en eller flere Medhjælpere, der antages og afskediges af Magistraten; deres Antal og Løn fastsættes af Ministeriet. Paa samme Maade besørges Graverforretningerne ved den nye Assistenskirkegaard og ved den nye fælles Betalings-Kirkegaard paa Assistenskirkegaardene uden for Nørreport;

IV.

8. at den nu til Frijord udlagte Del af Assistenskirkegaardene uden for Nørreport, efterhaanden som den hjemfalder, benyttes til fælles Begravelsesjord for samtlige i Assistenskirkegaardene lodtagne Kirker, paa hvis særskilte Betalingskirkegaarde der ikke haves Plads til flere Lig. Denne Kirkegaard bestyres af Magistraten i Medfør af § 1 og de øvrige dertil hørende Bestemmelser. Betalingen for Jord tilfalder den Kirke, til hvis Menighed den afdøde hørte, efter Afdrag af den Betaling for Jorden, som i Forhold til hele den nye fælles Betalingskirkegaards Areal og dens Pris tilkommer Kjøbenhavns Kommune som nuværende Ejer af Jorden. Begraves i denne Betalingskirkegaard Personer, der ikke hørte til nogen af de i denne Assistenskirke-

gaard lodtagne Kirker, kommer Betalingen, efter at Kommunens Andel er fratrukket, forlods til Afdrag i de fælles Udgifter, som paahvile den nye Betalingskirkegaard, og som bæres af Kirkerne i samme Forhold, hvori de nyde Indtægter af samme, fordelte aarsvis.

Ved i Skrivelse af 1. Avg. 1868 herom at sætte Konsistorium i Kundskab begjærede Ministeriet dettes Ytringer over Sagen meddelte.

Under 13. Nov. indsendte Konsistorium tvende Erklæringer fra Inspektionerne for Frue og Trinitatis Kirker, hvilke den ganske tiltraadte. Inspektionen for Trinitatis Kirker ytrede sig (19. Okt.) paa følgende Maade:

Hovedpunktet i det fremkomne Forslag var, at det umiddelbare Tilsyn med de foran nævnte Kirkegaarde og Bestyrelsen af alle samme vedrørende fælles Anliggender blev overdraget til en Inspektør, der antoges og afskedigedes af den samlede Magistrat, til hvem Overbestyrelsen henlagdes. I denne hele Plan, der ved flere tidligere Lejligheder havde været under Omtale, maatte Inspektionen af de Grunde, som Magistraten havde anført, erklære sig fuldkommen enig; den indeholdt en aldeles naturlig Udvikling af de Forhold, som alt faktisk havde dannet sig. Men i Forbindelse hermed maatte Inspektionen strax udtale, at Sagens økonomiske Side ikke syntes at være tilbørlig paaagtet i Forslaget; i alt Fald savnede man Oplyning om, hvorledes der i Fremtiden skulde forholdes med de Indtægter, som nu tilflød de ved Kirkegaardene ansatte Graver. Alt, hvad Forslaget indeholdt om Planens økonomiske Side, var, at Inspektøren skulde lønnes med 1000 Rdl. om Aaret, og at der under ham efter de nuværende Gravers Afgang skulde ansættes en eller flere lønnede Medhjælpere, samt at disse Lønninger skulde udredes af de i Kirkegaardene lodtagne Kirker i Forhold til det hver af dem tilhørende Areal. Som bekjendt var der for Tiden ved Assistenskirkegaardene ansat 3 Graver, hvoraf den ene tillige var konstitueret i den ved Graver Visbys Død i Febr. 1867 ledig blevne 4de Gravertjeneste. Kirkeinspektionen savnede vel nærmere Kjendskab til Forholdene for de tvende Gravers Vedkommende, men man turde dog gaa ud fra, at dissers Forhold ikke væsentlig afvege fra, hvad der gjaldt om Graveren ved Trinitatis Sogns Assistenskirkegaard. Denne oppebar aldeles ikke nogen Løn fra Kirken men kun en saakaldet Huslejegodtgjørelse af 10 Rdl. om Aaret, der, saa vidt Inspektionen erindrede, var bestemt at skulle bortfalde ved den nuværende Gravers Død. Derimod bestod hans Indtægter, foruden i den ham tillagte Fribolig, i de Betalinger, som i Følge Begravelsesreglementet skulde erlægges til Graveren paa Kirkegaarden; fremdeles oppebar han det Gebyr, som efter Reglementet skulde udredes ved Udstedelsen af Gravstedsskjøder o. s. v., og som ved Trinitatis Kirke aldrig havde været oppebaaret af Kirkeværgen, jfr. Begravelsesreglementets § 3 litr c. Endelig udgjorde de Betalinger, som af Ejerne erlagdes for Tilsynet med og Vedligeholdelsen af deres Gravsteder, vistnok en væsentlig Del af hans Indtægter. Efter den trykte Liste over Skatteydere for 1868—69 vare de 3 Kirkegaardsgravere ansatte til en Indtægt af 1800 Rdl. for hver. Inspektionen kunde nu ikke indse, at den paatænkte Foranstaltning i nogen væsentlig Grad vilde kunne formindske de Kilder, hvoraf de fornævnte Indtægter flød; navnlig antog den, at der ikke var nogen Grund til at forbyde de nye Bestillingsmænd, som maatte blive ansatte ved Kirkegaarden, at paatage sig Vedligeholdelsen af Gravsteder for Betaling, idet man vistnok havde Erfaring for, at det let kunde volde Uorden, naar Gravstedsejere overdroge

dette Arbejde til andre, som ikke havde noget paa Kirkegaarden at gjøre. Men under alle Omstændigheder var den foran nævnte samlede Indtægtssum 5400 Rdl., der næppe var ansat for højt, og hvorunder hørte 2 Friboliger, saa stor, at den selv med nogen Afgang maatte betragtes som et fuldkommen tilstrækkeligt Vederlag baade for Inspektøren og for de Medhjælpere, der maatte blive ham tilforordnede. At det skulde være Forslagets Mening, at Inspektøren blev at lønne med 1000 Rdl., og at derimod Gravernes oven nævnte Indtægter skulde henlægges til hans Medhjælpere, kunde ikke antages; thi dels taltes der om særlig Løn til Medhjælperne, dels vilde der jo ved denne Ordning fremkomme et unaturligt og i flere Henseender uheldigt Misforhold mellem Inspektørens og hans Underordnedes Indtægter. Det forekom saaledes Inspektionen at være indlysende, at den hele Foranstaltning maatte kunne lade sig gennemføre uden paa nogen Maade at paaføre Kirken foregede Udgifter. Vel var det saa, at saa længe de nuværende Graverne vare i Live, vilde Ansættelsen af en Inspektør nødvendiggjøre en ny Udgift, idet der selvfølgelig ikke kunde gjøres noget Skaar i de nuværende Graveres Indtægter. Men Inspektionen maatte ogsaa indtrængende fraraade, at man begyndte paa Iværksættelsen af den paatænkte Plan, førend et af Graverembederne blev ledigt. Efter den Størrelse, som de 3 Graveres Indtægter havde, vilde det synes forunderligt, om man til at bestyre de omspurgte Anliggender endnu vilde ansætte en 4de Bestillingsmand med en aarlig Løn af 1000 Rdl., og Inspektionen kunde heller ikke erkjende, at de Forretninger, der vilde komme til at paahvile den nye Mand, saa længe Graverne vedbleve at beklæde de dem tillagte Stillinger, kunde blive af et saadant Omfang med Hensyn til de nuværende Kirkegaarde, at en Lønning af 1000 Rdl. skulde anses fornøden. Men i ethvert Fald maatte den Omstændighed være afgjørende for Trinitatis Kirke, at dens hele Økonomi var af den Beskaffenhed, at den umulig kunde udrede den Del af dette Beløb, som vilde komme til at hvile paa den. Allerede nu udviste Kirkens Regnskab et aarligt Underskud, og dette vilde blive ligefrem forhøjet med den Sum, som hin Del af Lønnen udgjorde. Inspektionen maatte derfor paa det bestemteste modsætte sig, at man skred til Iværksættelsen af Planen, førend et af Graverembederne var blevet ledigt, hvad efter Naturens Orden kunde forudses at ville ske i en ikke fjærn Fremtid. Allerede ved en enkelt Vakance vilde det blive muligt at forskaaffe en Inspektør en passende Indtægt uden Udgift for Kirkerne, og det syntes ikke at kunne frembyde Vanskelighed ved saadan Lejlighed at træffe en Ordning, hvormed man forberedte Gjennemførelsen af Planen i dens hele Omfang.

Bortset fra det foran nævnte, ganske vist væsentlige Punkt fandt Inspektionen ikke videre at bemærke ved, hvad der fra Magistratens Side var bragt i Forslag. Kun turde man forudsætte, at der vilde blive givet Kirkeinspektionerne samme Adgang som hidtil til gennem vedkommende Patronater at ytre sig om alle mere indgribende, uden for det sædvanlige liggende, Foranstaltninger med Hensyn til Kirkegaarden, og at det maatte være forbeholdt at indbringe de paagjældende Sager til Kirke- og Undervisningsministeriet naar Enighed med Magistraten ikke skulde lade sig opnaa. Adgangen hertil fulgte med Nødvendighed af den væsentlige Interesse, som Kirkerne havde i disse Anliggender, og Trinitatis Kirke særlig af den Grund, at Indtægterne fra Kirkegaarden udgjorde dens Hovedindtægt i egentligste Forstand. Dette almindelige Forbehold havde Inspektionen saa meget mere fundet sig opfordret til at tage, som det i Magistratens

Forslag var omtalt, at det skulde overlades den nye Inspektør under Forbehold af Magistratens Stadfæstelse at bestemme den Form, hvori Gravstedsskjøder vilde være at affatte. Det var imidlertid indlysende, at Kirkerne, der for den dem tilhørende Jords Vedkommende ved disse Overdragelser traadte i Retsforhold til de private, ikke kunde være ligegyldige ved, hvorledes de paa deres Vegne udfærdigede Adkomstdokumenter bleve affattede.

Inspektionen for Frue Kirke sluttede sig (10. Nov.) ganske til denne Erklæring, særlig hvad den økonomiske Side af Forslaget angik, og var enig i, at man maatte forbeholde sig fri Adgang til at henstille Sager til Ministeriets Afgjørelse, om hvilke der ikke havde kunnet opnaas Enighed med Magistraten.

Med Hensyn til Sagens senere Udvikling og endelige Ordning henvises til Aarb. f. 1879—80 S. 1102—4.

3. Opførelsen af et Ligkapel paa Assistenskirkegaarden m. m.

Det havde været et længe følt Savn, at der paa Assistenskirkegaardene uden for Nørreport ikke fandtes et passende Lighus, hvor Lig kunde hensættes før Begravelsen, Ligfølget samles og Begravelsesceremonierne foretages. Den stadig stigende Trang til en saadan Bygning havde vist sig derved, at det paa Kirkegaardene værende Benhus, uagtet det i ingen Henseende opfyldte de Fordringer, som med Billighed kunde gøres til et Lighus eller Begravelseskapel, trods alle dets Mangler benyttedes mere og mere som saadant, og det var derfor ingen Tvivl underkastet, at naar et mere passende Lokale havde, vilde det benyttes ved Begravelser i en langt højere Grad. Med Hensyn hertil og da saa vel de sanitære som de økonomiske Fordele, Sørgehusene vilde opnaa ved at faa Lig begravede fra et saadant Lighus, talte for det, samt da et passende Areal til dets Opførelse kunde erholdes, havde Værgen for Assistenskirkegaardene, Justitsraad, Raadmand Bech foranlediget udført ved Arkitekt Herholdt en foreløbig Tegning til et Ligkapel og et foreløbigt Overslag over Omkostningerne ved dets Opførelse. Disse ansloges til c. 15,000 Rdl. og skulde tilvejebringes ved Laan, hvis Forrentning og Afdrag paa Kapitalen skulde falde paa samtlige i Kirkegaardene lodtagne Kirker, paa samme Maade som hidtil de almindelige fælles Udgifter.

Idet Magistraten i Skrivelse af 20. Nov. 1862 herover begjærede en Erklæring af Konsistorium paa Frue og Trinitatis Kirkers Vegne, udtalte den, at den i alt væsentligt tiltraadte Forslaget og at den, hvis Planen kom til Udførelse, vilde søge Ministeriets Samtykke til, at de fornødne Pengemidler til Bygningens Opførelse bleve udredede af Helliggejst's Kirkes Kapital, mod at det Beløb, der dertil medgik, forrentedes og amortiseredes paa den af Justitsr. Bech forudsatte Maade.

Konsistorium indhentede i denne Anledning Erklæringer fra Inspektionerne for de nævnte 2 Kirker. Inspektionen for Frue Kirke udtalte (14. Jan. 1863), at det sikkert var uden for al Tvivl, at der ved Opførelsen af et Begravelseskapel paa Assistenskirkegaarden vilde imødekømmes et almindelig følt Savn. Hvad der vilde vindes i Besparelse af Penge og Tid, i Henseende til Begravelsens Sommelighed og Højtidelighed samt endelig i sanitær Henseende, var saa indlysende, at Sagen kun behøvede at nævnes for at anbefale sig. Men disse Fordele vare alle paa Befolkningens Side, hvorimod der for Kirkerne kun vilde opstaa Tab i økono-

misk Henseende. I Aaret 1. Maj 1861—30te April 1862 havde Frue Kirkes Indtægt været: for Benyttelsen af Kirken ved Begravelser 456 Rdl., for Benyttelsen af Kapellet alene 76 Rdl., tilsammen 532 Rdl. Det kunde ikke betvivles, at denne Indtægt vilde lide en meget stor Forringelse ved den paatænkte Foranstaltning, og vistnok kunde det i anden Henseende kun ønskes, at Kirken efterhaanden mindre og mindre maatte blive brugt til dette Øjemed. Men at Kirkerne, foruden at lide et betydeligt aarligt Tab i Indtægt, skulde overtage Udgiften til Opførelsen af det nye Kapel, dertil fandt Inspektionen ingen Grund anført i Forslaget, saa lidt som den selv vidste at udfinde nogen saadan. En Sag, som saa øjensynlig var i »Almenhedens Interesse«, burde formentlig iværksættes og udføres for Kommunens Regning.

Inspektionen for Trinitatis Kirke erkjendte (3. April), at den paatænkte Foranstaltning saa vel af sanitære Grunde som af Bekvemmelighedshensyn i flere Retninger maatte anses for hensigtsmæssig, og den sluttede sig i saa Henseende ganske til, hvad herom var anført af Inspektionen for Frue Kirke. Men ved Siden heraf burde der utvivlsomt tages særligt Hensyn til den Indflydelse paa de paagjældende Kirkers Økonomi, som den paatænkte Foranstaltning kunde antages at ville udøve. Det var en Selvfølge, at Trinitatis Kirke efter hele sin økonomiske Status ikke kunde ønske at deltage i nye Byggeforetagender af den nævnte Art, og hvis der ved Forslagets Gjennemførelse skulde blive paaført Kirken forøgede Udgifter, maatte Inspektionen fraraade dets Antagelse. Sagen stillede sig imidlertid saaledes, at der snarere maatte antages at ville indtræde et økonomisk Tab for Kirken, hvis Forslaget ikke vedtoges, end i det modsatte Tilfælde. I første Fald var det nemlig at forudse, at et nyt Ligkapel ikke desto mindre vilde blive opført, muligvis for en enkelt Kirkes, f. Ex. Helliggejst Kirkes, Bekostning. Der vilde i saa Fald uundgaelig indtræde en væsentlig Formindskelse i de Indtægter — i det forløbne Aar til et Beløb af c. 590 Rdl. — som Kirken hidtil havde haft af Benyttelsen til Begravelser saa vel af Kirken selv som af Kapellet i Kirken og paa Kirkegaarden, uden at Kirken paa anden Maade vilde erholde nogen Erstatning for denne Indtægtsformindskelse. Derimod vilde en saadan Erstatning kunne ventes, naar Kirken tog Del i Opførelsen af det nye Kapel og det derhos blev paaset, at i sin Tid Bestemmelserne angaaende den Betaling, som blev at erlægge for Benyttelsen af samme, fastsattes saaledes, at ikke blot de aarlige Udgifter ved Kapellet kunde blive dækkede, men at der tillige gjennem denne Betaling indvandt et Overskud, som nogenlunde stod i Forhold til det Tab i Indtægter, som vilde foranlediges ved den hele Foranstaltning. Medens Konsistorium altsaa efter Inspektionens Formening ikke burde modsætte sig det fremkomne Forslag, burde det imidlertid ved samme Lejlighed bestemt fastholde det sidst nævnte Synspunkt. Inspektionen tilføjede, at da den forudsatte, at der, hvis Planen vedtoges, i sin Tid vilde blive givet den Lejlighed til at udtale sig om Reglerne for Betalingen, fandt den ikke Opfordring til paa Sagens nuværende Stadium at ytre sig om dette Punkt.

Herefter tilskrev Konsistorium under 16. April Magistraten, at det af de i Magistratens Skrivelse anførte Grunde maatte anse Opførelsen af det omhandlede Ligkapel for en i det hele hensigtsmæssig Foranstaltning, som det derfor ikke troede at burde modsætte sig. Men ved Siden heraf maatte Konsistorium fastholde som en nødvendig Forudsætning, at der ved Planens Udførelse blev

draget Omsorg for, at der ikke paaførtes Kirkerne noget pekuniært Tab. Hertil vilde det imidlertid ikke være tilstrækkeligt, at der ved den nye Bygnings Opførelse iagttoges al den Økonomi, som var forenelig med andre berettigede Hensyn, og at Betalingen for Kapellets Benyttelse i sin Tid blev reguleret saaledes, at de aarlige Indtægter kunde dække de med den nye Bygning forbundne Udgifter. Det kunde nemlig forudses, at Opførelsen af et saadant Kapel vilde medføre en betydelig Formindskelse i de Indtægter, som Kirkerne hidtil havde haft af Benyttelsen saa vel af Kirken selv som af Kapellerne ved Kirken og paa Kirkegaardene ved Ligbegængelser. Disse Indtægter vare saa betydelige, at Frue og Trinitatis Kirker, navnlig den sidste, ikke vilde kunne afse samme. Konsistorium ansaa det derfor for en nødvendig Forudsætning ved det hele Foretagende, at den eventuelle Betaling for Benyttelsen af Ligkapellet fastsattes saaledes, at ikke blot de aarlige Udgifter ved Kapellet kunde blive dækkede, men at der tillige gennem denne Betaling kunde indvindes et Overskud, som nogenlunde stod i Forhold til den Indtægtsformindskelse for Kirkerne, som i øvrigt kunde forudses at ville indtræde. Efter Konsistoriums Skjøn vilde et saadant Overskud ogsaa kunne naas, uden at Betalingen behøvede at fastsættes til noget uforholdsmæssig højt Beløb; men da Konsistorium forudsatte, at dette Punkt, hvis Planen vedtoges, vilde blive gjort til Gjenstand for nærmere Forhandling, fandt det ikke Anledning til for Tiden nærmere at udtale sig om samme.

Efter Modtagelsen af Konsistoriums Skrivelse indhentede Magistraten paa ny en Erklæring fra Værgen for Assistenskirkegaardene. Denne bemærkede heri, at Hensigten med det paatænkte Begravelseskapel nærmest skulde være at gjøre det muligt for den mindre bemidlede Del af Kjøbenhavns Indvaanere at kunne faa sine Døde begravede anstændig med saa ringe Udgift som muligt; og da dette ikke vilde kunne opnaas, naar Betalingen for Kapellets Benyttelse skulde stilles saa højt, at Kirkerne kunde holdes skadesløse for det Tab, de derved vilde lide — en Fordring, hvortil Kirkerne formentlig ingen Ret havde — havde han foreslaaet, at et Begravelseskapel opførtes for Helliggejst's Kirkes Regning, saaledes at Indtægterne af Kapellet alene kom bemeldte Kirke til gode. Da Magistraten var enig med Værgen i hans Betragtning af Sagen og tillige fandt, at Fastsættelsen af en Betaling, der skulde indbringe saa meget, som af Konsistorium antydet, rimeligvis i den Grad vilde indskrænke Benyttelsen af det nye Lokale, at det maatte befrygtes, at det endog vilde medføre Tab for Kirkerne, tiltraadte den Værgens Forslag og anholdt om Ministeriets Approbation paa, at Magistraten disponerede over ca. 14,000 Rdl. af Helliggejst's Kirkes Midler til Opførelsen af et Ligkapel paa Assistenskirkegaardene, mod at Betalingen for Afbenyttelsen beregnedes Helliggejst Kirke til Indtægt. Da Betalingen for Benyttelsen af det omhandlede Kapel, selv om den, naar Bygningen opførtes i en mindre Stil end paatænkt, sattes lavere end af Værgen for Kirkegaardene foreslaaet, dog vistnok vilde overstige den Betaling af 1 Rdl. til vedkommende Kirke, for hvilken de paagjældende efter Begravelsesreglementet kunde hensætte deres Lig i det nuværende Benhus, begjærede Ministeriet Magistratens nærmere Erklæring herover. Magistraten forhandlede da paa ny med Værgen for Assistenskirkegaardene, der ytrede, at han vel maatte ønske, at Benyttelsen af det nuværende Benhus som Begravelseskapel maatte ophøre efter Opførelsen af det nye Lokale, men at, dersom det ansaas for nødvendigt at bibeholde Benhuset til Begravel-

ser for den i Begravelsesreglementet nævnte Betaling, den derved bevirkede Formindskelse i Afbenyttelsen af det nye Kapel dog for mentlig ikke vilde blive saa betydelig, at man derfor skulde tage i Betænkning at opføre det nye Lokale. Hertil henholdt Magistraten sig i det væsentlige i sin Skrivelse til Ministeriet, og bemærkede derhos, at skjønt der endnu ikke var taget nogen Bestemmelse om Størrelsen af den Betaling, som vilde være at erlægge for Benyttelsen af det nye Kapel, var det allerede nu klart, at Betalingen maatte blive højere end 1 Rdl., naar Kirken ikke skulde lide Tab ved det paatænkte Foretagende; men paa den anden Side laa det i Kirkens Interesse, at Betalingen sattes saa lavt som muligt for at vinde Publikum for Benyttelsen af Kapellet. Betalingen af 1 Rdl., som i Begravelsesreglementet var fastsat for Benyttelsen af Benhuset paa Assistenskirkegaarden og lignende saakaldte Kapeller paa andre, f. Ex. Garnisons Kirkegaard, antoges ikke at kunne finde Anvendelse paa det paatænkte nye Kapel, der vilde blive anderledes indrettet end disse og vilde frembyde flere Fordele for dem, som benyttede det. Det vilde ogsaa være lidet hensigtssvarende, at denne Bestemmelse, der toges med Hensyn til Beskaffenheden af Indretninger, som bestode ved Reglementets Affattelse, skulde være hinderlig for Tilvejebringelsen af en ny Anstalt, der vilde medføre Bespareser i Begravelsesomkostningerne for Sørgehusene og tillige i andre Henseender være til Nytte for disse og Publikum i det hele. Da Reglementet for Begravelsesvæsenet ved den fornyede Approbation af Ministeriet, som forestod, sandsynligvis i andre Henseender vilde blive noget modificeret, kunde i alt Fald en Bestemmelse deri optages, som hævede Hindringen, der maatte ligge i det efter dets nuværende Affattelse, for en højere Betaling end 1 Rdl. for Benyttelsen af det nye Kapel. Dettes Benyttelse vilde kunne blive end mere en frivillig Sag, naar Benhuset paa Assistenskirkegaardene, uagtet dets Nedlæggelse som Begravelseslokale var ønskeligt, fremdeles kunde benyttes som hidtil for den tidligere Betaling, der ogsaa vilde vedblive at gjælde for andre lignende, nu tilstede værende Indretninger. Dette kunde tilkjendegives derved, at den paagjældende Passus i Reglementets § 3 f. kom til at lyde saaledes: »Sker Begravelsen fra et af de nuværende Kapeller paa Kirkegaardene — — — I Anledning heraf begjærede Ministeriet, idet det henviste til sin Skrivelse af 7. Sept. om Fornyelsen af Begravelsesreglementet af 18. Dec. 1860 (foran S. 188), Konsistoriums nærmere Erklæring.

Konsistorium foranledigede Inspektionen over Trinitatis Kirke til herover at ytre sig. I Skrivelse af 21. Febr. 1864 udtalte den, at den var fuldkommen enig i, at naar der opførtes et nyt Ligkapel af den Beskaffenhed som det paatænkte, maatte Afgiften fastsættes højere end den foreskrevne Afgift af 1 Rdl. for Afbenyttelsen af de nuværende Kapeller eller Benhuse, og at dette burde antydes ved Reglementets Affattelse. Efter Magistratens Forslag skulde det ske paa den Maade, at den paagjældende Passus i § 3 f. kom til at lyde saaledes: »Sker Begravelsen fra et af de nuværende Kapeller paa Kirkegaarden, erlægges til Kirken 1 Rdl. — — — Muligvis burde der i § 3 f. in fine optages en Passus omtrent saa lydende: „Det forbeholdes ved en senere Bestemmelse at fastsætte den Afgift, som bliver at erlægge for Afbenyttelsen af det nye Ligkapel, der paatænkes opført paa Kirkegaarden.» Inspektionen androg indtrængende paa, at Ligkapellet, saaledes som oprindelig paatænkt, opførtes for samtlige i Assistenskirkegaarden lodtagne Kirkers Regning og ikke alene for Helliggeist Kirke.

Det var navnlig indlysende, at Helliggejst Kirke ved Magistratens Forslag vilde komme til paa de øvrige Kirkers Bekostning at vinde en ikke ubetydelig Fordel, som tilstrækkelig fremgik deraf, at det af Justitsr. Bech var kalkuleret, at naar Betalingen for det nye Kapels Afbenyttelse, som af ham angivet, sattes til 5 Rdl. pr. Lig, med Nedsættelse til 2 à 3 Rdl. pr. Lig, der begravedes paa Frijord, vilde Kapellets Indtægter ikke blot være i Stand til at afholde de aarlige Udgifter til Opsynsmænd, Reparation osv., men kunde desforuden afgive et Beløb af 1000 Rdl. eller omtrent 7 pCt. af Anlægskapitalen til Forrentning og Amortisation. Inspektionen kunde heller ikke skjønne, at der i Konsistoriums Udtalelser angaaende den oprindelig paatænkte Plan om at opføre Kapellet for samtlige Kirkers Regning kunde ligge nogen Grund til at opgive denne Plan og til at indgaa paa Magistratens Forslag. Konsistorium havde billiget Planen om Opførelsen af et fælles Ligkapel og kun fremhævet, at Betalingen burde fastsættes saaledes, at Kapellet kunde afgive et Overskud, som nogenlunde kunde træde i Stedet for den Indtægtsformindskelse paa andre Punkter, som Foranstaltningen vilde medføre, hvorved der mindre var sigtet til en Formindskelse af Indtægterne gennem Kirkens Benyttelse, hvilket vistnok selv efter Kapellets Opførelse vilde finde Sted omtrent i samme Omfang som tidligere, end til den sandsynlige Indtægtsformindskelse med Hensyn til Benyttelsen af Kapellerne ved Kirkerne og paa Kirkegaarden. Det syntes dog ganske billigt og naturligt at Kirkerne burde have en ikke mindre Indtægt af hvert Lig, der blev begravet fra det nye og bedre Kapel, end af de Lig, som begravedes fra de nuværende mangelfulde Kapeller, og Konsistorium havde udtrykkelig udtalt, at et Overskud som det oven nævnte efter dets Skjøn vilde kunne naas, uden at Betalingen behøvede at fastsættes til noget uforholdsmæssig højt Beløb, hvorved man jo netop, som af Magistraten bemærket, vilde udsætte sig for, at Kapellet ikke i noget større Omfang blev benyttet, og at der derved vilde opstaa Tab for Kirkerne. Konsistorium ønskede derfor ogsaa at forhandle nærmere med Magistraten om Betalingsbestemmelserne, for at alle til disses Fastsættelse nødvendige Oplysninger kunde komme tilstede. Vedtoges derimod Magistratens seneste Forslag, var det aabenbart, at de øvrige Kirker vilde lide et positivt Tab, medens Helliggejst Kirke paa deres Bekostning vilde vinde en Fordel. Inspektionen androg derfor indtrængende om, at det maatte forblive ved den oprindelig paatænkte Plan, at Kapellet opførtes for samtlige Kirkers Regning, hvorved man ogsaa vilde undgaa den Vanskelighed, som, hvis et saadant Kapel skulde opføres paa Kirkegaarden for en enkelt Kirkes Regning, uundgaelig vilde være forbundet med at holde enhver Udgift, som i nogen Maade vedkom Kapellet, afsondret fra det øvrige Fællesskab. For det Tilfælde, at Inspektionens foran nævnte Indstilling maatte blive taget til Følge, henstillede den, om det ikke vilde være rettest, at der med Hensyn til det nye Kapel og den Betaling, der blev at fastsætte for sammes Benyttelse, indledes Forhandling mellem Justitsr. Bech og Delegerede fra Inspektionerne fra de under Universitetets Patronat staaende Kirker.

Ved under 29. Febr. at indsende denne Erklæring udtalte Konsistorium, at det ganske tiltraadte de af Inspektionen fremsatte Bemærkninger og Forslag idet det navnlig fremhævede, at det i de under Universitetets Patronat staaende Kirkers Interesser bestemt maatte fastholdes, at det nye Ligkapel paa Kirkegaarden

blev opført for samtlige de i Kirkegaarden lodtagne Kirkers Regning og ikke, som af Magistraten foreslaaet, alene for Helliggejst Kirkes.

I Skrivelse af 4. Nov. 1865 tilmeldte Ministeriet Konsistorium, at det under s. D. havde tilskrevet Magistraten, at det var enigt i Hensigtsmæssigheden af, at der blev opført et Kapel paa Assistenskirkegaarden til Benyttelse ved Ligbegængelser mod en Betaling, der maatte sættes saa moderat, at den tilsigtede Lettelse for Befolkningen ikke kunde forfejles, men at Ministeriet paa den anden Side ikke kunde miskjende vedkommende Kirkers Krav paa ved Deltagelse i dette Foretagende saa vidt muligt at holdes skadesløse, navnlig for den formindskede Indtægt for Benyttelsen af de nuværende Kapeller, som maatte blive en Følge af Benyttelsen af det paatænkte Lighus, hvilket Hensyn derfor ogsaa ved Siden af det oven nævnte maatte komme i Betragtning ved Bestemmelsen af Betalingen for dets Benyttelse. Der maatte derfor søges tilvejebragt en Forening mellem samtlige i Assistenskirkegaarden lodtagne Kirker, som dertil maatte være villige, om Deltagelse i Omkostninger og Indtægter ved den paatænkte Foranstaltning. Ministeriet anmodede derfor Magistraten om at foranledige, at Delegerede fra de vedkommende Kirkeinspektioner eller Bestyrelser anmodedes om at træde sammen med et Medlem af Magistraten og tvende af Hovedstadens Præster for at affatte Forslag til Opførelsen af det paatænkte Kapel og til Fastsættelsen af en Taxt saa vel som af andre nærmere Bestemmelser for sammes Benyttelse. Herom gav Konsistorium under 2. Dec. Inspektionerne for Frue og Trinitatis Kirker Underretning, idet det anmodede dem om at foranledige, at et af hver Inspektions Medlemmer efter Magistratens Opfordring tiltraadte den ommeldte Komite.

Efter at disse Forhandlinger vare tilendbragte, gjorde Magistraten herom Indberetning til Ministeriet.

For saa vidt der af de Delegerede var gjort Forslag angaaende Tilvejebringelsen af Midlerne til Bygningens Opførelse, alternative gaaende ud paa, at disse forskudsvis maatte afholdes dels af Begravelsesvæsenets Fond, dels af Begravelsesvæsenets Overskud, dog saaledes, at de Kvotadele af disse Pengemidler, der maatte tilkomme de i Kapellets Opførelse ikke deltagende Kirker, holdtes uden for denne Anbringelse, — bemærkede Magistraten følgende:

Vel gik den kgl. Resol. 1. Sept. 1850 ud paa, at Regensens Ligbærerprivilegium skulde overdrages til Københavns Kommune; men under Sagens videre Behandling udvikledes Forholdet derhen, at i Følge kgl. Resol. 7. Juli 1859 skete Overdragelsen af Ligbæringen og Ligvognskjørselen ikke til Kommunen som saadan, men til et under Københavns Magistrats Bestyrelse henlagt Begravelseskontor for København, hvis Overskud skulde fordeles mellem Kirkerne. Kirkerne vare saaledes de egentlige Interessenter i Begravelseskontoret, og da Ligbæringens Overskud i Tiden fra Begravelseskontorets Oprettelse i Følge bemeldte Resol. 7. Juli 1859 skulde indbetales til Begravelseskontoret, tilhørte altsaa ogsaa den her omhandlede Begravelsesvæsenets Fond Kirkerne. Overskuddet af Begravelseskontorets Virksomhed skulde efter samme Resolution fordeles mellem Kirkerne efter de nærmere Regler, som fastsattes af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, og i det under 11. Dec. 1860 approberede Regulativ for Begravelseskontoret § 9 bestemtes det, at Overskuddet for Ligbæringen og Ligvognskjørselen skulde fordeles mellem Kirkerne i Forhold til den Indtægt, hver Kirke havde haft af Begravelserne, eller efter hvilke andre Regler, der derom maatte blive givne

Fordeling af Overskuddet havde hidtil ikke fundet Sted og nærmere Bestemmelse af Fordelingsreglerne heller ikke. Der syntes imidlertid nu at være Anledning til at træffe nærmere Bestemmelse om dette Punkt, og det kunde da ikke nægtes, at Indtægterne af Ligbæring og Ligvognskjørsel ganske naturlig knyttede sig til selve Begravelserne, og at det laa nær at fordele det fra Ligbæring og Ligvognskjørsel fremkommende Overskud i samme Forhold mellem Kirkerne, som selve Begravelserne vedkom disse. Nærmest vilde man formentlig komme det rette ved at føre hver Kirke for sig til gode, hvad der ved hver enkelt Begravelse paa sammes Kirkegaard indkom for Ligbæring og Ligvognskjørsel og derefter, i Forhold til den samlede Indtægt fra hver Kirke, at fordele Begravelseskontorets Udgifter. Dette stemmede imidlertid ikke ganske med Ordene i Resolutionen og Regulativet "Kirkernes Indtægter af Begravelserne", da disse vare forskellige ved de forskellige Begravelser, eftersom der kjøbtes dyrere eller billigere Jord, og benyttedes den ene eller den anden Begravelsesmaade. Kirkernes Indtægter ved Begravelser vare nemlig, foruden Indtægterne ved Ligbæring og Ligvognskjørsel, dels de i Reglementets § 3 c. bestemte Betalinger for Jorden, dels de i § 3 f. ommeldte Betalinger til Kirken. Disse sidste (litr. f.) syntes imidlertid saaledes at knytte sig til den enkelte Kirke, at de ikke kunde komme i Betragtning ved Opgjørelse af Fællesindtægterne, men ved en saadan burde udelades af Beregningen; det var nemlig noget tilfældigt, om en Kirke havde et Kapel, der kunde benyttes eller blev søgt, ligesom det ogsaa var muligt, at en Kirke eller dens Kapel blev benyttet ved Begravelser, som foregik paa en anden Kirkes Kirkegaard, og en Kirkes Andel i Overskuddet vilde blive større, jo hyppigere dens Kirke eller dens Kapel benyttedes. Heller ikke Betalingerne for Jorden syntes godt at egne sig til Fordelingsnorm, da de vare saa forskellige, eftersom Jord kjøbtes for længere eller kortere Tid, for en eller flere Personer, for Monumentsret o. s. v. Om end den først foreslaaede Fordeling efter den ligefremme Indtægt af Ligbæring og Ligvognskjørsel ved hver enkelt Begravelse ledede til nogen Vidtløftighed, syntes den dog at anbefale sig som den korrekteste, hvorfor det indstilledes, at den maatte lægges til Grund for Fremtiden; i saa Fald maatte vistnok ogsaa Indtægten efter Begravelsesreglementets § 3 h. lægges til Indtægterne for Ligbæringen og Ligvognskjørselen. Det maatte imidlertid bemærkes, at hvilken af disse Normer der end valgtes, saa vilde Resultatet forandre sig hvert Aar, og at en saadan Norm derfor ikke godt kunde lægges til Grund ved Delingen af en opsamlet Fond. Det lod sig derfor heller ikke godt bestemme, hvilken Del af Begravelsesvæsenets Fond der tilhørte hver enkelt Kirke, og hvor meget af Fonden der derfor burde forbruges til Fordel for de i Assistenskirkegaarden uden for Nørreport lodtagne Kirker, hvorom her var Tale, altsaa med Udelukkelse af Garnisons og Holmens Kirker, samt end videre Frederiks tyske Kirke og den katolske Kirke. Men det turde vistnok ogsaa være rigtigere at betragte den omhandlede Fond som ikke tilhørende Kirkerne som saadanne, men som en til Fordel for Hovedstadens Begravelsesvæsen i det hele henlagt Fond, der ikke burde uddeles, men, for saa vidt den ikke benyttedes til Formaal, der umiddelbart vedkom Begravelsesvæsenet, burde opbevares. Det var i saa Henseende en ikke uvigtig Betragtning, at den fremskridende Udvikling vilde kunne medføre, at der opførtes nye Kirker inden for Stadens nuværende Grænser, eller at disse Grænser flyttedes, saa at de kom til at omslutte Kirker, der nu laa uden for dem, — og i begge Tilfælde

burde de nye Kirker ikke udelukkes fra at indtræde i Fællesskab med de ældre Kirker og fra at nyde den Lettelse i Byrderne ved Begravelsesvæsenet, som kunde flyde af en saadan Fonds Tilværelse. Paa den anden Side vilde det være urimeligt at vedblive at oplægge Renterne af denne Fond, naar der ikke havde bestemt Brag for dem, og man lededes derfor til at foreslaa, at der blev bestemt et rimeligt Maximum for Fonden, og at dens Renter, naar Maximum var naaet, lagdes til Begravelseskontoets Overskud, for tillige med dette at komme til Fordeling mellem Kirkerne efter den oven for foreslaaede, eller hvilken anden Norm, der maatte vinde Bifald.

I Anledning heraf bifaldt Ministeriet ved Skrivelse til Magistraten af 7. Maj 1867 dennes Indstillinger om:

1. at der paa Grunden Matr. Nr. 28 i udenbys Klædebo Kvarter opføres et Begravelseskapel efter den indsendte Tegning af Professor Herholdt, mærket II, — dog med visse enkelte Forandringer efter Magistratens nærmere Bestemmelse — med tilhørende Overslag, lydende paa 17,028 Rdl. 1 Mk. 14 Sk., for Frue, Trinitatis, Vor Frelsers, Helliggejst, St. Johannes, Reformert og Petri Kirkers Regning, hvilke deltagte saa vel i Anlægsomkostningerne som i de senere Indtægter og Udgifter i Forhold til Størrelsen af de Grundstykker, der ere udlagte til dem paa Assistenskirkegaarden uden for Nørreport;
2. at de fornødne Pengemidler til dette Arbejde tilvejebringes ved Laan af Helliggejst Kirkes Midler, at udbetales i denne tilhørende, let realisable Aktiver og tilbagebetales i samme Slags Aktiver, saaledes at der aarlig anvendes indtil 6 pCt. af det udlaante Nominalbeløb til at betale 4 pCt. Rente af det til enhver Tid resterende Nominalbeløb og til Indkøb af de Aktiver, hvormed Kapitalen skal tilbagebetales;
3. at Betalingen for Ligkappellets Brug fastsættes til 6 Rdl., 4 Rdl. eller 2 Rdl., alt eftersom Begravelsen finder Sted fra det største Rum, fra et af de mindre eller fra de Rum, hvor Ligene gjemmes;
4. at Kapellet opføres under Magistratens Ledelse, og at Magistraten i sin Tid fastsætter de fornødne nærmere Bestemmelser om Kapellets Brug og Opsynsmandens Ansættelse, saa vidt muligt i Overensstemmelse med den Anskuelse, der har gjort sig gjældende under Forhandlingerne mellem de Delegerede fra Kirkebestyrelserne m. fl.

Derhos bifaldt Ministeriet, at den Fond, der var opsamlet ved Ligbæringens Overskud for Begravelseskontoets Oprettelse, bevaredes som en til Fordel for Hovedstadens Begravelsesvæsen i det hele henlagt Fond, der, for saa vidt den ikke efter Tilladelse af Ministeriet anvendtes til Formaal, der umiddelbart vedkom Begravelsesvæsenet, forøgedes ved Hjælp af Renterne, indtil den havde naaet et nominelt Beløb af 20,000 Rdl. i 4 pCt. rentebærende Aktiver, hvorefter Renterne lagdes til Begravelseskontoets Overskud for tillige med dette at fordeles mellem vedkommende Kirker.

Ved herom at meddele Konsistorium Underretning, begjærede Ministeriet, under Henvisning til Magistratens oven for anførte Ytringer angaaende Spørgsmaalet om, efter hvilken Norm Begravelseskontoets Overskud skulde fordeles mellem de vedkommende Kirker, Konsistoriums Erklæring angaaende det nævnte Spørgsmaal.

Med Skrivelse af 13. Jan. 1868 indsendte Konsistorium Udtalelser fra

Inspektionerne for Frue og Trinitatis Kirker, hvilke det ganske tiltraadte. Inspektionen for Trinitatis Kirke, til hvilken Inspektionen for Frue Kirke sluttede sig, bemærkede heri, at det i alt væsentligt kunde tiltræde det af Magistraten stillede Forslag, at Begravelseskontoets Overskud skulde fordeles saaledes, at der fortes hver Kirke for sig til gode, hvad der ved hver enkelt Begravelse paa samme Kirkegaard indkom dels for Ligbæring og Ligvognskjørsel, dels i Medfør af Begravelsesreglementets § 3 h, og at man derefter i Forhold til den samlede Indtægt for hver Kirke fordelte Begravelseskontoets Udgifter. Inspektionen forudsatte herved, at den samme Fordelingsnorm i sin Tid vilde finde Anvendelse paa Renterne af Begravelsesvæsenets Fond, naar denne ved Henlæggelse af Renterne havde naaet den i Ministeriets Skrivelse af 7. Maj 1867 ommeldte Størrelse af 20,000 Rdl. Inspektionen henstillede imidlertid, for saa vidt det ikke allerede maatte ligge i Magistratens Forslag, at Begravelseskontoets Udgifter skulde fordeles paa Kirkerne ikke blot efter den samlede Indtægt af de i det foregaaende nævnte Betalinger, men tillige efter samtlige de Indtægter, som af Begravelseskontoet oppebares paa Kirkernes Vegne, og som ved Udgangen af hver Maaned udbetaltes til disse. Medens nemlig Inspektionen var fuldkommen enig med Magistraten i, hvad der af denne var anført mod, at Beløbet af de sidst nævnte Indtægter kom med i Betragtning ved selve Fordelingen af Begravelseskontoets Overskud, og Inspektionen til det af Magistraten i saa Henseende anførte kun skulde føje, at det med Hensyn til flere af disse Indtægter, saasom Betalingen for Ejendomsgravsteder samt Monumenter, Ligsten o. s. v., var rent tilfældigt, om de passerede Begravelseskontoet eller indbetaltes direkte til Kirkens Betjente, — forekom det Inspektionen naturligt, at Begravelseskontoets Udgifter, der maatte antages at staa i Forhold til Beløbet af de til samme gjorte forskellige Indbetalinger, fordeltes efter Størrelsen af samtlige de Indtægter, som gennem Begravelseskontoet tilfaldt Kirkerne.

For øvrigt bemærkede Inspektionen, i Anledning af nogle Udtalelser under denne Sags Forhandling, at det næppe var ganske korrekt, naar Magistraten havde antaget, at i Følge den ved kongl. Resol. 7. Juli 1859 truffne Ordning maatte Kirkerne betragtes som de egentlige Interessenter i Begravelseskontoet, og den Kapital, der som Ligbæringens Overskud fra 1. Jan. 1854 til Begravelseskontoets Oprettelse blev udbetalt til dette af Kommunitetet, antoges at have tilhørt Kirkerne. Det var vel i Resolutionen af 1859 bestemt, at Begravelseskontoets Overskud skulde fordeles mellem Kirkerne, men deraf kunde ikke udledes den af Magistraten antagne Konsekvens. Hin Bestemmelse blev alene truffet for at give Kirkerne et Vederlag for det dem hidtil tilkommende udelukkende Privilegium til Ligvognskjørsel. Dette Privilegium bortfaldt nemlig ved Resol. 1859 Post I, der netop gik ud paa, at Ligbæringen og Ligvognskjørselen fremtidig skulde besørges fra et Begravelseskonto under Magistratens Bestyrelse. Kirkerne vare derfor alene interesserede i Overskuddet, og det var en Misforstaaelse at opfatte Forholdet, som om det var Hovedstadens Kirker, der skulde besørge Ligbæring og Ligvognskjørsel i Hovedstaden ved sine Funktionærer mod at oppebære de herfor anordnede Betalinger. Det var derfor ogsaa klart, at hvis Begravelseskontoets Indtægter, uagtet den til samme fra Kommunitetet udbetalte betydelige Kapital, ikke havde været i Stand til at afholde dets Udgifter, vilde der ikke have paahvilet Kirkerne nogen Forpligtelse til at dække denne Underbalance. Som Følge heraf kunde det

heller ikke antages, at der ved Ministeriets Skrivelse 7. Maj 1867 var foretaget nogen Forandring i det ved Resolutionen af 1859 etablerede Forhold, for saa vidt den i sin Tid af Kommunitetet til Begravelseskontoret udbetalte Kapital var betragtet som en til Fordel for Hovedstadens Begravelsesvæsen i det hele henlagt Fond. Derimod var det ganske vist en Afvigelse fra den i 1859 truffede Ordning, at denne Fond ved Renterne skulde akkumuleres til en Størrelse af 20,000 Rdl., idet Kirkerne i andet Fald vilde have haft Ret til at fordre, at Renten, som hørende med til Begravelseskontorets Overskud, fordeltes mellem dem. Men Kirkerne vilde ikke kunne have noget mod denne Forandring at erindre, under Forudsætning af, hvad man vel turde anse for en Selvfølge, at denne Fond, over hvilken der kun vilde kunne disponeres med Ministeriets Tilladelse, alene vilde blive anvendt til Øjemed, der vare i selve Kirkernes Interesse, f. Ex. til Udgifter ved nye Kirkegaarde, hvori Kirkerne for saa vidt vare interesserede som de oppebære en væsentlig Del af deres Indtægter i den Betaling, der erlagdes for Jord til Begravelser. Ligeledes turde man anse det for givet, at Renten af den i sin Tid opsamlede Kapital af 20,000 Rdl. altid vilde blive betragtet som en særlig Indtægtspost, der var bestemt til at komme Hovedstadens Kirker til gode, og som ikke kunde tages med i Beregning, naar der opstod Spørgsmaal om, hvorvidt der var et passende og naturligt Forhold mellem Begravelseskontorets Indtægter og Udgifter.

Til Slutning bemærkede Inspektionen, at Ministeriets Skrivelse af 7. Maj 1867 ikke indeholdt nogen Bestemmelse om, hvorvidt en Henlæggelse af Renterne til Begravelsesvæsenets Fond skulde finde Sted for de siden Begravelseskontorets Oprettelse forløbne Aar ved Hjælp af det for Haanden værende Overskud, eller om saadan Henlæggelse kun skulde foregaa for Fremtiden, ligesom det ogsaa stod uafgjort, om Begravelseskontorets Overskud for den forbigangne Tid, med eller uden det foran nævnte Afdrag, paa en Gang skulde fordeles mellem Kirkerne efter den Fordelingsnorm, der maatte blive vedtaget, eller om der skulde forholdes paa anden Maade med dette Overskud, f. Ex. saaledes, at det henlagdes til Begravelsesvæsenets Fond, der herigjennem saa meget tidligere vilde opnaa den foreskrevne Størrelse af 20,000 Rdl. Det maatte imidlertid erkjendes, at det, under Forudsætning af, at man vilde fastholde de i det foregaaende paapegede Grundsætninger for Anvendelsen saa vel af denne Fonds Kapital som dens Renter, vilde være af underordnet Interesse for Kirkerne, om Ordningen af de saaledes berørte Forhold blev truffet paa den ene eller den anden Maade.

Med Hensyn til Sagens senere Udvikling og endelige Ordning henvises til Aarb. f. 1879—80 S. 1102—4.

-- Under 31. Marts 1865 tilskrev Kjøbenhavns Magistrat Konsistorium paa følgende Maade:

Den tiltagende Folkemængde i Kjøbenhavn har foranlediget, at Assistenskirkegaardene uden for Nørreport i Aarenes Løb stadig ere blevne udvidede, indtil de have naaet et saadant Omfang, at der nu saa vel af sanitære som af territoriale Grunde maa standses med en videre Udvidelse af dem. Det har derfor i længere Tid været Gjenstand for Forhandling at tilvejebringe ved Siden af de nu bestaaende Assistenskirkegaarde en anden, hvor Kirkerne kunne faa Jord til Begravelser, naar de Kirkegaarde, de nu eje, ikke længer ere tilstrækkelige til at

afgive Begravelsespladser. Resultatet af disse Forhandlinger har været følgende, af den samlede Kommunalbestyrelse tagne Beslutninger:

1. at den nuværende Assistenskirkegaard ikke udvides over dens nuværende Grænser;
2. at der til den fornødne udvidede Begravelsesplads anvises et Areal, stort cirka 33 Tdr. Land, af Vesterfælled, beliggende Syd for den aflagte Jærnbanedæmning;
3. at der fra den Tid, da Jord til Udvidelse af Begravelsespladserne haves til Raadighed, ikke paa den nuværende Assistenskirkegaard maa sælges Jord til deri at nedsætte Lig efter en senere Tid end 80 Aar fra bemeldte Tid at regne;
4. at det Areal, der af Vesterfælled udlægges til Begravelsesplads, maa, efterhaanden som det behøves og af Kirkegaardsbestyrelsen forlanges, afgives til Begravelsesplads,
  - a. til Frijord, uden nogen Vederlagssum til Kommunen;
  - b. til Betalingsjord, mod Betaling til Kommunen en Gang for alle af 8 Sk. pr. Kv. Alen, med hvis Betaling der forholdes efter den Aftale, der i hvert enkelt Tilfælde vil være at træffe, og som forrentes med 4 pCt., indtil Betaling er sket, og
5. at det med Hensyn til begge Slags Jord forbeholdes Kommunen uden Vederlag at faa den afstaaede Jord tilbage, naar den ikke længer benyttes til Begravelsesplads.

Uagtet der endnu ikke er skredet til Udførelsen af Planen til paa denne Maade at skaffe Plads til fremtidige Kirkegaarde og der for øvrigt ingen Bestemmelse er taget med Hensyn til de Enkeltheder, som der under Planens Udførelse kan blive Spørgsmaal om, har Magistraten dog troet allerede paa Sagens nuværende Standpunkt at burde underrette Bestyrelserne for de Kirker, som ere lodtagne i Assistenskirkegaarden uden for Nørreport, om ovennævnte Beslutninger.

I det man derfor giver Konsistorium som Patron for Vor Frue og Trinitatis Kirker denne Meddelelse, imødeser man de Ytringer, det mulig maatte finde sig foranlediget til at gjøre med Hensyn til ovenstaaende.

De herefter af Inspektionerne afgivne Erklæringer tilstillede Konsistorium under 13. Juli 1865 Magistraten med Bemærkning, at det ganske kunde tiltræde dem. Med Hensyn til Sagens videre Udvikling og endelige Ordning henvises til Aarb. f. 1879—80 S. 1102—4.

— Da der fra Begravelseskontoret til Magistraten var indløbet Klage over den slette Tilstand, hvori Vejen til Frijordskirkegaarden befandt sig, tilskrev Magistraten Bestyreren for Assistenskirkegaardene, Raadmand Réé om at træffe fornøden Foranstaltning til denne Sags Ordning. Denne tilstillede derefter Magistraten en af Brolægningsinspektøren forfattet Plan til Forbedring af den Del af Vejen, som det formentes, at man for Tiden burde indskrænke sig til, ledsaget af Overslag over de dertil medgaaende Omkostninger, i alt 1120 Rdl., hvoraf $\frac{1}{5}$ foresloges overtaget af Frelserens og Frederiks Kirker, $\frac{1}{5}$ af St. Johannes Kirke og medens de øvrige $\frac{3}{5}$ lignedes paa de i Assistenskirkegaardenes ordinære Udgifter deltagende Kirker. Magistraten begjærede derfor i Skrivelse af 9. Maj 1868 en Erklæring af Konsistorium herom med Hensyn til Frue og Trinitatis Kirkers Deltagelse i Udgifterne.

Efter at have indhentet Kirkeinspektionernes Betænkninger herom, udtalte Konsistorium under 23. Maj, at det ikke fandt noget mod Forslaget at erindre.

4. Om Ophævelse af Kirkeskolernes Fonds og Kjøbenhavns Kommunes Forpligtelse til at udrede Udgifterne til Kirkesangen.

Ved kgl. Resolution 27. Sept. 1858 fastsattes følgende:

1. at den de kjøbenhavnske Kirkeskoler hidtil paahvilende Forpligtelse til at besørge Kirkesangen i Hovedstadens Kirker for Fremtiden bortfalder, og at Kirkesangen i dets Sted udføres paa anden Maade, enten af Voxne og Børn i Forening eller alene af Børn;
2. at de hertil medgaaende Udgifter for Frue, Helliggeist, Trinitatis og Frelser's Kirkers Vedkommende afholdes af Kjøbenhavns Kommune, der til Dækning heraf vil have at oppebære de den almindelige Skolefond hidtil tilfaldne Indtægter af Jord-, Sang- og Kopulationspenge her i Staden, mod at tilsvare bemeldte Fond en Afløsningssum af 37,500 Rdl. eller for bestandig forrente en saadan Kapital med 4 pCt. aarlig, hvorimod Udgifterne til Bestridelsen af Kirkesangen i Holmens Kirke bliver at afholde af dette Sogns Kirkeskolers Midler, af hvilke der til saadant Øjemed tilbageholdes en saa stor Del, som maatte anses fornøden;
3. at samtlige Stadens nuværende danske Kirkeskoler ophæves, og at der i deres Sted og ved Hjælp af deres samlede Fonds — herunder indbefattet Værdien af de nuværende Kirkeskolebygninger, men derimod ikke de Legatmidler, der ved Gavebrevene ere henlagte til særlig Anvendelse, hvilke fremdeles ville være at forbeholde for deres oprindelige Bestemmelse — oprettes foreløbig en, senere to nye Borger- eller Middelskoler under Navn af forenede Kirkeskoler, hver med en Række Dreng- og en Række Pigeklasser;
4. at de til disse Skolers Virksomhed fornødne Midler uden for Skolernes egne Fonds tilvejebringes ved Skolebidrag af Eleverne;
5. at der foreløbig for den ene og senere fælles for begge de nye Skoler dannes under Navn af Kuratel en umiddelbar Bestyrelse, sammensat af gejstlige og verdslige Medlemmer;
6. at denne umiddelbare Bestyrelse sættes i samme Forhold til Skolerne, som Skolekommissionerne for de offentlige Almueskoler staa til disse, men at Overbestyrelsen af Skolerne derimod overgaar fra de hidtil bestaaende Patronater til Skoledirektionen, til hvilken Kuratelet sættes i samme Forhold som de nys nævnte Skolekommissioner;
7. at Administrationen af samtlige Kirkeskolers til en fælles Fond samlede Midler — dog med Undtagelse af den Del af Holmens Kirkeskolers Midler, der bliver at anvende til Bestridelse af Udgifterne ved Korsangen i Holmens Kirke eller er forbeholdt til særlig Anvendelse — føres af Kuratelet under Skoledirektionen, der efter Forslag af Kuratelet tager Bestemmelse om Midlernes Anvendelse, besørger Skolernes Regnskaber reviderede og har Decisionen af de ved samme gjorte Udsættelser;
8. at der af den saaledes samlede Skolefond udredes passende Pensioner til de afgaaede Lærere og Lærerinder ved Holmens Kirkeskoler, samt endelig
9. at Ministeriet bemyndiges til at træffe de videre fornødne Bestemmelser og

Foranstaltninger saa vel med Hensyn til Ordningen af Kirkesangen som til Kirkeskolernes Omdannelse i Overensstemmelse med før ommeldte Forslag.

Afleveringen af de Trinitatis Kirkeskole tilhørende Kapitaler fandt derefter Sted d. 31. Marts 1860 til Grosserer Maag som regnskabsførende Medlem af Kuratelet for de nye Kirkeskoler. Med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvorledes der efter Ophævelsen af samtlige Kirkeskoler her i Staden vilde være at forholde med Bestyrelsen af de disse Skoler tilhørende Legatmidler, der ved Gavebreve vare henlagte til særlig Anvendelse, og som ved Resol. 27. Sept. 1858 Post. 3 bleve forbeholdte for deres oprindelige Bestemmelse, fastsatte Ministeriet under 22. Marts 1864, efter at have forhandlet Sagen med samtlige vedkommende, at disse Legatmidler, — med Undtagelse af de Holmens Kirkeskoler forhen tilhørende Legater, med Hensyn til hvis Bestyrelse endelig Bestemmelse var taget ved Ministeriets Skrivelse af 7. Okt. 1863 — vilde være at overgive til Kuratelet for de forenede Kirkeskoler til Bestyrelse paa samme Maade som disse Skolers samlede Fond, og at Kuratelet vilde have at uddele de enkelte Legater overensstemmende med de i saa Henseende tagne Bestemmelser, dog at Sognepræsten for det Sogn, hvis Kirkeskole et omspurgt Legat havde været tillagt (for det forrige Nicolai Sogns Vedkommende Sognepræsten ved Helliggejst Kirke og for Trinitatis Sogns Vedkommende Sognepræsterne for Sognets tvende Distrikter) af Kuratelet tilkaldtes for at deltage i Legatets Uddeling. Kuratelet vilde ved Udgangen af hvert Aar have at afgive Beretning om de i Aarets Løb stedfundne Legatuddelinger, for Helliggejst, det forrige Nicolai og Frelsers Sogns Vedkommende til Kjøbenhavns Magistrat og for Trinitatis Sogn til Konsistorium, hvorimod der for Frue Sogns Vedkommende ikke behøvede at afgives nogen særlig Beretning, da Sognepræsten ved Frue Kirke, der var 1ste Medlem af Patronatet for Sognets Kirkeskole, selv kom til at deltage i Uddelingen.

I Anledning af, at der mellem Konsistorium og Kjøbenhavns Magistrat var opstaaet Spørgsmaal om Frue, Trinitatis, Helliggejst og Frelsers Kirkers Forpligtelse til at overtage Udredelsen af den Løn, der hidtil var blevet udredet af Kirkeskolerne til de vedkommende Kantorer, begjærede Ministeriet i Skrivelse af 3. Febr. 1860 af Konsistorium som Patronat for de 2 først nævnte Kirker Oplysning om 1) Beskaffenheden og Omfanget af Kantorernes Forretninger, efter at Kirkesangens Besørgelse var overgaaet til Kommunen, og 2) hvor stort et Bidrag til Kantorernes Løn der udrededes af Frue og Trinitatis Kirker, samt saa vidt muligt, ved hvilke Resolutioner deres Løn var blevet bestemt.

Efter herom at have indhentet Erklæringer fra de akademiske Værger for disse Kirker, tilskrev Konsistorium under 18. Juni 1861 Ministeriet herom. Med Hensyn til det første Punkt henvistes til Skrivelser fra Sognepræsterne, i hvilke udførlige Oplysninger herom meddeltes. Hvad angik det andet Punkt havde den akademiske Værge for Frue Kirke oplyst, at Kantorlønnen indtil Aaret 1844 havde været bemeldte Kirke aldeles uvedkommende, idet den Løn, som den Gang var tillagt Embedet, nemlig 180 Rdl. om Aaret, blev udredet af Sognets Kirkeskole. I det nævnte Aar bifaldt Kancelliet ved en af Universitets Direktionen under 6. Avg. 1844 meddelt Resolution, at der fra Aarets Begyndelse maatte tilstaaes Kantoren et aarligt Tillæg af 100 Rdl. af Kirken, saaledes at han skulde være pligtig til efter nærmere Anvisning at lede Sungen i Kirken saa vel ved som efter enhver Gudstjeneste, hvad enten samme holdtes paa Hellig- eller

Søgnedage. I Aaret 1852 bestemtes det derhos ved Ministeriets Skrivelse af 7. Febr., at den ledig blevne anden Undergravertjeneste ved Frue Kirke skulde indtages, og at den Andel af Præste-, Degne- og Klokkerpenge, som hidtil havde været henlagt til 2den Undergraver, skulde deles lige mellem den ordinerede Kateket og Kantoren, og blev dette Tillæg til Kantorens Løn den Gang anslaaet til omtrent 50 Rdl. om Aaret. For Trinitatis Kirkes Vedkommende havde denne Kirkes akademiske Værge oplyst, at Kantorens Løn indtil Aaret 1855 var blevet udredet af Kirkeskolen alene. Den udgjorde den Gang 140 Rdl., men ved hvilken Resolution den var bestemt til dette Beløb, havde det efter gjentagne Arkivundersøgelser ikke været muligt at opdage. Ved Ministeriets Skrivelse af 23. Nov. 1855 blev Lønnen forhøjet med 90 Rdl. og ved Ministeriets Skrivelse af 4. Jan. 1860 yderligere med 70 Rdl. Begge disse Forhøjelser, tilsammen 160 Rdl., var det paalagt Kirken at udrede.

Til disse Oplysninger knyttede Konsistorium den Bemærkning, at det altsaa vilde ses, at Kantorerne ved Frue og Trinitatis Kirker oprindeligt havde været lønnede af Kirkeskolerne alene, saaledes at det først var i den seneste Tid, at der var bevilget dem Tilskud af Kirkerne til deres Løn. Efter at Kirkeskolerne nu ved kgl. Resol. 27. Sept. 1858 vare blevne nedlagte og den samme paahvilende Forpligtelse til at besørge Kirkesangen var bortfaldet, saaledes at Kjøbenhavns Kommune for Fremtiden havde at afholde de til dennes Besørgelse medgaaende Udgifter, forekom det Konsistorium aldeles indlysende, at de ommeldte Lønninger for Fremtiden maatte udredes af Kommunen. Konsistorium kunde selvfølgelig ikke have nogen Mening, om det Vederlag, som den samme Resolution havde tillagt Kommunen for at besørge Kirkesangen, var utilstrækkeligt til at afholde de omhandlede Lønninger; men hvis dette skulde være Tilfældet, maatte man dog anse det for aldeles klart, at denne Byrde ikke retfærdig vilde kunne paalægges Kirkerne, men i alt Fald maatte tilbageføres paa de forenede Kirkeskolers, af de nu ophævede ældre Kirkeskolers Midler oprettede Fond.

Efter Modtagelsen af denne Skrivelse og efter at have brevvet med Direktionen for Borger- og Almueskolevæsenet i Kjøbenhavn tilskrev Ministeriet Magistraten, at den af de vedkommende Kirkeskoler afholdte Andel af Kantorerens Løn ikke kunde overføres hverken paa Kirkerne eller paa Kirkeskolernes Fonds, samt at det ikke skjønnedes, at Kommunen kunde fritages for denne Udgift, i alt Fald ikke saa længe de daværende Kantorer vare i Embederne. Da der derefter indtraadte Vakance i Kantortjenesten ved Frue Kirke, tillod Magistraten vel efter Andragende, at den konstituerede af Kommunens Kasse under Vakancen maatte oppebære det den afgaaede Kantor tidligere af Frue Kirkeskole tillagte Lønningstilskud af 180 Rdl. aarlig, men dog saaledes, at Kommunens mulige Ret til ved Postens definitive Besættelse at blive befriet for at udrede dette Tilskud derved ikke præjudiceredes. Magistraten androg derefter om Ministeriets Medvirkning til, at Kommunen fritoges for Bidrag til denne Kantortjenestes Lønning, hvorhos det tilføjedes, at det, hvis dette Bidrag bortfaldt, var en Selvfølge, at Magistraten frafaldt den Andel i Kantorpostens Besættelse, som dens Udredelse af Kirkeskolen før havde givet dennes Bestyrelse Adgang til. Ved i Skrivelse af 18. Febr. 1863 at give Konsistorium Underretning herom, begjærede Ministeriet Konsistoriums Erklæring over Sagen saa vel som Oplysning om Gjennemsnitsstørrelsen af de uviste Indtægter, der vare tillagte Kantoren ved Frue Kirke

foruden hans Løn af de forhenværende Kirkeskoler og det af Kirken tilstaaede Tillæg.

Konsistorium afgav d. 7. Juli 1863 en Erklæring, der ledsagedes af en Udtalelse fra Kirkens akademiske Værg.

Det var selvfølgelig i den kgl. Resol. af 27. Septbr. 1858, at man maatte søge Afgjørelsen af det Spørgsmaal, hvem Forpligtelsen til at udrede Kantorernes Lønninger paahvilede. Efter at det i Resolutionens 1ste § var bestemt, at den de kjøbenhavnske Kirkeskoler hidtil paahvilende Forpligtelse til at besørge Kirkesangen i Hovedstadens Kirker for Fremtiden skulde bortfalde, fastsatte den følgende §, at de hertil medgaaende Udgifter for Vor Frue, Helliggeist, Trinitatis og Vor Frelsers Kirkers Vedkommende skulde afholdes af Københavns Kommune, der til Dækning heraf vilde have at oppebære de den almindelige Skolefond hidtil tilfaldne Indtægter af Jord-, Sang- og Kopulationspenge her i Staden, mod at tilsvare bemeldte Fond en Afløsningssum af 37,500 Rdl., eller for bestandig forrente en saadan Kapital med 4 pCt. aarlig, hvorimod Udgifterne til Bestridelse af Kirkesangen i Holmens Kirke bleve at afholde af dette Sogns Kirkeskolers Midler, af hvilke der til dette Øjemed skulde tilbageholdes en saa stor Del, som maatte anses fornøden. Det forekom nu Konsistorium klart, at da Udredelsen af de omspurgte Lønninger selvfølgelig maatte antages indbefattet i den Kirkeskolerne hidtil paahvilende Forpligtelse til at besørge Kirkesangen, hvilken Forpligtelse i Resolutionen ophævedes, saaledes at det paalagdes Københavns Kommune i Fremtiden at afholde de hertil medgaaende Udgifter, saa maatte Kommunen nu udrede disse Lønninger, og Konsistorium formaaede ikke at indse, hvorledes man, uden at tilsidesætte Ordenes naturlige Betydning og tillægge Resolutionen af 27. Septbr. 1858 en meningsløs Ufuldstændighed, skulde kunne komme til et andet Resultat. Konsistorium gjorde her opmærksom paa, at det var aldeles uøjagtigt, naar Magistraten, efter hyad man af Ministeriets Skrivelse maatte antage, havde talt om det »Tilskud«, det »Bidrag«, som Kirkeskolerne tidligere udredede til Kantorernes Lønninger. Som Ministeriet vilde have set af Konsistoriums Indstilling af 18. Juni 1861 og som Konsistorium oftere havde haft Lejlighed til at paavise for Magistraten, var Sagens rette historiske Sammenhæng den, at det, som Kirkeskolerne havde udredet til Kantorerne, var disses egentlige oprindelige Løn, og at det kun var i den seneste Tid og paa Grund af særlige Omstændigheder, navnlig en Udvidelse af Kantorernes Embedsgjerning, at der af Frue og Trinitatis Kirkers Midler var bevilget dem et Tilskud til den af Kirkeskolerne udredede Løn.

Naar Magistraten nu havde vægret sig ved at afholde disse Lønninger, kunde Grunden vel ikke være nogen anden, end at det Vederlag, som ved Resolutionen af 1858 § 2 blev givet samme for Overtagelsen af Udgifterne ved Kirkesangen, havde vist sig utilstrækkeligt; men hvilken Betydning man end vilde tillægge denne Omstændighed til at bevirke en Forandring i den trufne Ordning, vilde Forandringen dog ingen Sinde kunne gaa ud paa, at Byrden skulde væltes over paa Kirkerne, hvem den hele ved Resol. 27. Septbr. 1858 fastsatte Ordning havde været uvedkommende. Hvor uretfærdig en saadan Forandring vilde være, fremlyste ogsaa deraf, at enhver ny Byrde, som lagdes paa Kirkerne, i sidste Instans var en Byrde paa Menighederne, idet disse maatte træde til, naar Kirkernes Midler vare utilstrækkelige til deres Fornødenheder. Men det vilde dog nu ikke kunne forsvares, at Menighederne (Resol. 7. Juli 1849, der først var publiceret

ved Pl. 22. Decbr. 1860), som alt i Jord-, Sang- og Kopulationspenge erlagde en Afgift, der oprindelig var bestemt til Kirkesangens Bestridelse, og vistnok langt oversteg, hvad dertil var fornødent, ved Siden deraf indirekte gennem Kirkerne skulde erholde et nyt Paalæg med Hensyn til Udgiften ved Kirkesangen. Det ene naturlige syntes dog at være, at de Institutioner, til hvis Fordel den oven nævnte Afgift blev erlagt, afholdt Lønnen til Kantorerne ved Kirkerne. Det vilde i Virkeligheden være bedst stemmende med Retfærdighed, om Kirkerne i det hele blev frigjorte for de Tilskud, som de ydede til Kantorernes Løn, og om denne Udgift blev ført tilbage til de Midler, hvis oprindelige Bestemmelse havde været at afholde Udgifterne til Kirkesangen; naar disse Lønningstillæg for Tiden afholdtes af Kirkernes Midler, havde Grunden hertil kun været den, at man forudsaa, at det under de daværende Forhold vilde være forbundet med uoverstigelige Vanskeligheder at faa disse Udgifter udredede derfra, hvor de maatte antages nærmest at høre hjemme. Imidlertid maatte dog Konsistorium henlede Opmærksomheden paa, at da der i Konsistoriums Indstilling til Universitets Direktionen af 1. Maj 1844 første Gang var Spørgsmaal om et Tilskud fra Kirkerne, nemlig fra Frue Kirke, til Kantorens Løn, blev der i Forbindelse hermed udtrykkelig andraget paa, at Kirken maatte fritages for den hidtil under Navn af Kantorat-, Sukcentorat- og faste Degnepenge til Metropolitanskolen udredede Afgift. Denne Afgifts Forbindelse med Kirkesangen vilde ses af den under 18. Febr. 1841 af Værgerne for Frue og Trinitatis Kirker i Forening med J. E. Larsen udarbejdede udførlige Betænkning, der blev tilstillet Universitets Direktionen ved Skrivelse af 20. Marts 1841, og til hvilken Konsistorium henviste Afgiften skrev sig fra den Tid, da Kirkesangen besørgedes af Metropolitanskolen, og var i det væsentlige et Vederlag herfor, men var vedblevet uagtet den for længst foregaaede Forandring med Hensyn til Kirkesangens Besørgelse. Det vilde nu dog være i højeste Grad ubilligt, om Kirkerne ved Siden af denne Afgift, der for Frue Kirke udgjorde 120 Rdl. om Aaret og for Trinitatis Kirke henved 70 Rdl., skulde udrede den egentlige Løn til Kantorerne. Denne Afgift, som Konsistorium navnlig i Henhold til, hvad der var udviklet i den oven nævnte Komitebetænkning, i sin Tid havde andraget paa at maatte bortfalde, indholdt saaledes et yderligere Datum for, hvor uretfærdigt det vilde være at overføre Kantorernes Lønninger paa Kirkerne.

For saa vidt Ministeriet særlig havde begjæret Konsistoriums Ytringer med Hensyn til, at Magistraten havde erklæret, for det Tilfælde, at Kommunen fritoges for at udrede Lønnen til Kantoren ved Frue Kirke, at ville frafalde den Andel i Kantorpostens Besættelse, som Lønnens Udredelse af Kirkeskolerne forhen havde givet dennes Bestyrelse Adgang til, henviste Konsistorium til sin Skrivelse af 14. Febr. 1860 til Magistraten angaaende Maaden, hvorpaa den ommeldte Bestilling vilde være at besætte efter den ved Resol. 1858 indførte Forandring, og erklærede Magistraten sig i Skrivelse af 21. Febr. s. A. under Forudsætning af, at Kommunen skulde udrede Lønnen, enig i, at Udnævnelsesretten efter Konsistoriums Forslag alternerede mellem dette og Magistraten. Hertil føjede Konsistorium, at det betragtede det som en Selvfølge, at, hvis Kommunen skulde blive frigjort for at udrede Lønnen og denne vilde blive efterbetalt andetsteds fra, vilde det have en tilsvarende Forandring i Besættelsesmaaden til Følge. Derimod kunde Kirken ikke indlade sig paa at tilkøbe sig udelukkende Besættelsesret mod som Vederlag herfor at udrede Lønningen.

Til Oplysning om Gjennemsnitsstørrelsen af de uvisse Indtægter som Kantoren ved Frue Kirke oppebar foruden sin Løn, henviste Konsistorium til den akademiske Værges Erklæring.

Herefter tilskrev Ministeriet Magistraten, at det ikke fandt, at den omhandlede Kantortjenestes Indtægter taalte nogen Forringelse, samt at det fremdeles, saaledes som det havde ytret under den tidligere Brevvexling med Magistraten, var af den Mening, at Kjøbenhavns Kommune ikke kunde fritages for at overtage den omhandlede Tjenestes Lønning med 180 Rdl., som tidligere afholdtes af Kirkeskolen. Efter at Sagen dernæst havde været forelagt for Borgerrepræsentationen, erklærede denne sig enig med Magistraten i, at en saadan Forpligtelse ikke kunde antages at paahvile Kommunen, og at Spørgsmaalet i alt Fald maatte afgjøres ved Domstolene. Ved herom at sætte Ministeriet i Kundskab ytrede Magistraten, at det i denne Henseende vilde være det nærmest liggende Skridt at standse med Udbetalingen af de 180 Rdl. og at dette Skridt ogsaa maatte forbeholdes Kommunalbestyrelsen. Men med Hensyn til, hvad der tidligere var forhandlet i Anledning af Konstitutionen i Kantorembedet ved Frue Kirke, og da denne Konstitution endnu vedvarede, androg Magistraten paa, at der maatte skrives til endelig Besættelse af Embedet. Skulde der imidlertid endnu være Hindringer tilstede herfor, antog Magistraten ikke, at de stode i nogen som helst Forbindelse med det her omhandlede Spørgsmaal; der kunde derfor formentlig fra den Side ikke være noget til Hinder for, at Spørgsmaalet i sin Almindelighed søgtes afgjort ved Dom, ligesom Magistraten heller ikke kunde anse Kommunen forpligtet til at vedblive at betale de 180 Rdl. aarlig til den konstituerede Kantor, naar Konstitutionen uden al Foranledning fra Magistratens Side droges ud over alle rimelige Grænser. Sluttelig udtalte Magistraten den Forventning, at Ministeriet vilde foranledige, at Embedet blev endelig besat, eller at der, hvis dette ikke kunde ske, fra Ministeriets eller Kirkebestyrelsens Side gjordes Skridt til ved Søgmaal mod Magistraten at faa Spørgsmaalet om Kommunens Forpligtelse i den omhandlede Henseende afgjort ved Dom.

I Skrivelse af 2. Nov 1865 satte Ministeriet Konsistorium i Kundskab om disse Forhandlinger, idet det udtalte, at Spørgsmaalet formentlig ikke kunde afgjøres paa anden Maade end ved Dom. Ministeriet begjærede Konsistoriums Erklæring over Sagen, navnlig hvorvidt Konsistorium antog, at den ledige Kantortjenestes Besættelse kunde finde Sted, saa længe Spørgsmaalet om dens Lønning ikke var afgjort, og hvilke Skridt der maatte gjøres for at bringe Sagen for Domstolene, navnlig om Konsistorium som Patronat eller Kirkeinspektionen skulde optræde som Sagsøger. Ministeriet bemærkede endelig med Hensyn til en Ytring i Konsistoriums Skrivelse af 7. Juli 1863, at Jord-, Sang- og Kopulationspenge vare afskaffede ved kgl. Resol. 7. Juli 1859.

Konsistorium henholdt sig i Skrivelse af 12. Dec. ganske til sin Skrivelse af 7. Juli 1863 med Hensyn til Spørgsmaalet om Kommunens Forpligtelse til at udrede de 180 Rdl. om Aaret, som udgjorde den egentlige, forhen af Kirkeskolens egne Midler udredede Løn til Kantoren ved Frue Kirke. Kun tilføjede det, at den Omstændighed, at Jord-, Sang- og Kopulationspenge vare ophævede ved kgl. Resol. 7. Juli 1859 — en Foranstaltning, der var Frue Kirke aldeles utedkommende — naturligvis paa ingen Maade kunde bevirke, at en For-

pligtelse for Frue Kirke til Kantorlønnens Udredelse, som ikke paahvilede Kirken i Følge Resol. 27. Sept. 1858, nu skulde opstaa, eller at Kommunen skulde kunne fritages for en Forpligtelse, som denne Resolution havde paalagt samme. For saa vidt Ministeriet havde opkastet det Spørgsmaal, om den ledige Kantor-tjenestes Besættelse kunde finde Sted, saa længe Striden om Lønningens Udredelse ikke var tilendebragt, bemærkede Konsistorium, at det formentlig vilde være rettest, at det beroede med Besættelsen, indtil Sagen var afgjort ved Dom. Magistraten kunde saa meget mindre beklage sig herover, som den i Skrivelse til Konsistorium af 21. Febr. 1860 selv havde samtykket i, at Tjenesten besørge ved Konstitution, indtil en endelig Afgjørelse af hint Spørgsmaal var truffet. Og naar man nu i Anledning af det fra Kommunalbestyrelsens Side sidst fremkomne ufortøvet skred til Sags Anlæggelse, vilde der heller ikke med nogen som helst Grund kunne klages over, »at Konstitutionen uden Foranledning fra Magistratens Side droges ud over alle rimelige Grænser.« Sluttelig udtalte Konsistorium sig om, hvorledes der formentlig burde forholdes med Hensyn til Sagens Anlæggelse.

Herefter erklærede Ministeriet sig under 3. Jan. 1866 enigt med Konsistorium i, at den omhandlede Tjenestes endelige Besættelse maatte udsættes, indtil Spørgsmaalet om Kommunens Forpligtelse i nys nævnte Henseende var afgjort. Det bifaldt derhos, at Spørgsmaalet herom af Konsistorium som Patronat for Frue Kirke paa dennes Vegne gjordes til Gjenstand for Domstolenes Paakjendelse ved Søgmaal mod Magistraten, og at Processen anmeldtes for Skoledirektionen i Kjøbenhavn samtidig med, at Stævning mod Magistraten udtoges, for at Kirkens mulige Ret til, dersomdommen gik den imod, at erholde det omhandlede Beløb udredet af Kirkeskolernes fælles Fond, som ved kgl. Resol. 21. Sept. 1858 var henlagt under Skoledirektionens Overbestyrelse, kunde blive forbeholdt. Under 20. s. M. bevilgede Overpræsidenten Konsistorium fri Proces i den omhandlede Sag.

Landsover- samt Hof- og Stadsrettens Dom afsagdes d. 27. April 1868. Den lød saaledes:

»Da ved kgl. Resol. 27. Sept. 1858 Kjøbenhavns samtlige daværende Kirkeskoler ophævedes og deres Fonds bestemtes til Oprettelsen og Vedligeholdelsen af foreløbig en og senere to nye Borger- eller Middelskoler, blev det ved samme kgl. Resolution bestemt:

- »1. at den de kjøbenhavnske Kirkeskoler hidtil paahvilende Forpligtelse til at besørge Kirkesangen i Hovedstadens Kirker for Fremtiden bortfalder, og at Kirkesangen i dets Sted udføres paa anden Maade, enten af Voxne og Børn i Forening eller alene af Børn;
2. at de hertil medgaaende Udgifter for Vor Frue, Helliggejst, Trinitatis og Vor Frelsers Kirkers Vedkommende afholdes af Kjøbenhavns Kommune — — «.

Til Dækning af disse Udgifter fik Kommunen Ret til at oppebære visse, den almindelige Skolefond hidtil tilfaldne Indtægter. I øvrigt indeholdt bemeldte kgl. Resol. den Bestemmelse, at Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet be- myndigedes »til at træffe de videre fornødne Bestemmelser og Foranstaltninger med Hensyn til Ordningen af Kirkesangen «.

I Anledning af denne kgl. Resolution er der opstaaet en Meningsulighed mellem Citanterne, Konsistorium ved Kjøbenhavns Universitet, som Patronat for Frue Kirke, og de indstævnte, Kjøbenhavns Magistrat, idet Citanterne have forment, at bemeldte Resolution medførte, at Kjøbenhavns Kommune maatte være

forpligtet til at udrede den af Kantoren ved Frue Kirke hidtil af Frue Skole oppebaarne Løn af 180 Rdl. aarlig, hvorimod de indstævnte ikke have villet anerkjende, at en saadan Forpligtelse paahvilede dem, og er denne Sag nu blevet forelagt denne Ret til Afgjørelse. Citanterne have, efter meddelt fri Proces, ved deres beskikkede Sagfører, Prokurator Nellemann, nedlagt Paastand om, at indstævnte paa Kjøbenhavns Kommunes Vegne kjendes pligtig at udrede den for den ommeldte Kantortjeneste normerede Løn af 180 Rdl. om Aaret, som indtil oven nævnte kgl. Resolution har været udredet af Frue Kirkeskole, samt derhos tilpligtes at udrede samtlige Sagens Omkostninger efter Reglerne for beneficerede Sager, derunder Salær til den befalede Sagfører, der i alt Fald paastaar sig saadant tillagt af det offentlige.

De indstævnte have principaliter paastaet Frifindelse, subsidialiter, at Paastanden kun tages til Følge med den nærmere Bestemmelse, at der forbeholdes Kjøbenhavns Magistrat Ret til at besætte Kantortjenesten alternative med Konsistorium, og aldeles in subsidium, at Kommunen kun kjendes pligtig til at betale den Del af de paastaaede 180 Rdl. aarlig, som udrededes til Kantoren for Indøvelse og Ledelse af Korbørnenes Sang, og det saaledes, at det overlades til Kommunalbestyrelsen selv at bestemme denne Andel, eller at det i alt Fald overlades til Regeringen efter Forhandling mod Kommunalbestyrelsen at bestemme den. Saa have de indstævnte og paastaet sig Processens Omkostninger tilkjendte hos Citanterne.

Direktionen for Almue- og Borgerskolevæsenet har været indvarslet under Sagen, men har ikke givet Møde.

Af de under Sagen fremkomne Oplysninger ses det, at Frue Kirkeskole, efter at denne i Slutningen af forrige Aarhundrede havde overtaget den Metropolitan-skolen tidligere paahvilende Forpligtelse til at besørge Kirkesangen ved Frue Kirke, hvorfor Kirken ydede et Vederlag, gennem en Aarrække har udredet en senest til 180 Rdl. aarlig bestemt Lønning til en Kantor. Naar de indstævnte nu have forment, at saadan Lønning ikke, i alt Fald ikke udelukkende, betales ham i Egenskab af Kantor, men som Syngelærer ved Kirkeskolen — hvoraf saa skulde følge, at Lønnen i det hele eller for en Del maatte bortfalde, efter at Skolen er gaaet ind og Kantoren har ophørt at være Syngelærer — da har en saadan Opfattelse af Kantorens Stilling, for saa vidt denne skulde gaa ud paa, at den af Kantoren Kirkeskolens Børn meddelte Sangundervisning skete i Kirken uvedkommende Øjemed, ingen Hjemmel i de foreliggende Oplysninger. Derimod er det utvivlsomt, at han baade tidligere og navnlig ogsaa i det Tidsrum, der gik forud for den i 1858 med Skolen foretagne Forandring, indøvede og ledede Kirkesangen og for denne Bestilling maa det antages, at han da andet ikke er oplyst, oppebar sin Lønning af Kirkeskolen. Nu er det vel ikke ved den ommeldte kgl. Resolution umiddelbart bestemt, at Kirkesangens Indøvelse og Ledelse ogsaa i Fremtiden skal være overdraget til en med en Løn af den anførte Størrelse aflagt Kantor, idet det, efter hvad oven for er meddelt af Resolutionens Indhold, er overladt til Kirke- og Undervisningsministeriets Bestemmelse og Foranstaltning at ordne det fornødne i Henseende til Kirkesangen. Men da bemeldte Ministerium, efter hvad der er in confesso, har bestemt, at det i omhandlede Henseende skal have sit Forblivende ved det bestaaende, og Ministeriet navnlig ogsaa har udtalt sig imod, at den for den ommeldte Bestilling af Kantoren hidtil oppebaarne Lønning

nedsættes — ses det ikke, at Kommunen, saa længe Sagen ikke ad administrativ Vej er ordnet paa anden Maade, kan fritages for at udrede den paastaaede Lønning, der maa henregnes til de til Kirkesangens Besørgelse medgaaende Udgifter, som det ved den oft nævnte kgl. Resolution er paalagt Kommunen at afholde.

Og da der nu end videre maa gives Citanter Medhold i, at indstævntes subsidiære Paastand om eventuelt at tilkjendes en Ret til at besætte Kantortjenesten alternative med Konsistorium allerede af formelle Grunde ikke under denne Sag kan komme i Betragtning, vil der saaledes være at give Dom efter Citanternes Paastand, dog saaledes at Processens Omkostninger efter Omstændighederne ville være at ophæve. — — — —

Thi kjendes for Ret:

Indstævnte. Kjøbenhavns Magistrat, bør paa Kjøbenhavns Kommunes Vegne udrede den for Kantortjenesten ved Vor Frue Kirke i Kjøbenhavn normerede Løn af 180 Rdl. om Aaret, som indtil den kgl. Resolution af 27. Sept. 1858 har været udredet af Vor Frue Kirkeskole — — — —.

Under 25. Juni 1868 tilmeldte Magistraten Konsistorium, at Kommunalbestyrelsen havde besluttet at akkviescere ved Dommen, dog under Forbehold af ad administrativ Vej og navnlig ved en Omordning af de kirkelige Lønningsforhold her i Staden i Almindelighed eller særlig for Kantorerne i Almindelighed eller Kantoren ved Frue Kirke at søge Kommunen fritaget for det i Dommen omhandlede Bidrag. Magistraten tilføjede derhos, at den samlede Magistrat havde vedtaget at ville andrage paa at blive eneberegtiget til at besætte Kantorbestillingen og i den Anledning havde henvendt sig til Ministeriet.

Om dette Andragende, der af Ministeriet sendtes til Konsistoriums Erklæring, udtalte Konsistorium sig, idet det fremsendte en Erklæring af Kirkeinspektionen, i Skrivelse af 5. Okt. 1868 paa følgende Maade. Indtil Aaret 1844 blev Kantorens Lønning alene udredet af Kirkeskolen, og han beskikkedes af Skolens Kuratel uden Medvirkning fra Kirkepatronatets Side; men i det nævnte Aar blev det, samtidig med, at der tilstodes Kantoren et aarligt Tilskud til hans Løn af 100 Rdl. af Kirken, ved det kgl. danske Kancellis Resolution bestemt, at Kantortjenesten i Fremtiden skulde besættes efter Overenskomst mellem Kirkeskolens Kuratel og Konsistorium, saaledes at Kirkeskolens Kuratel havde at gjøre Forslag, medens Konsistorium skulde give sit Samtykke til Valget, hvorhos Kancelliet i Tilfælde af, at Enighed om Postens Besættelse ikke paa denne Maade kunde opnaas, forbeholdt sig at afgjøre Spørgsmaalet ved sin Resolution, se Kskr. 23. April 1844. Denne Forandring med Hensyn til Retten til at beskikke Kantoren var selvfølgelig begrundet i, at Kirken fandtes at burde have en Andel i Besættelsesretten, efterdi den udredede en Del af Lønnen. Den i 1858 foretagne Forandring kunde nu vel medføre, at Magistraten, efterdi den forhen af Kirkeskolen udredede Andel af Lønnen nu blev udredet af Kommunens Kasse, kunde komme til at udøve den Indflydelse paa Valget, som forhen tilkom Kirkeskolens Kuratel; men da Kirken vedblev aldeles i samme Omfang som før 1858 at udrede en Del af Lønnen, var der formentlig ikke i det stedfundne nogen som helst Grund til at berøve Kirken den samme hidtil tilhørende Andel i Besættelsesretten. Det syntes ogsaa i og for sig naturligt, at Kirken medvirkede ved Kantorpostens Besættelse; thi ikke blot udredede den en Del af denne Embedsmands Løn, ligesom Menigheden ved at betale Akcidenser, Offer, Præste-, Degne- og Klokkerpenge,

hvor i Kantoren havde Del, bidrog til hans Lønning, men Kantoren udøvede ogsaa visse af de til Gudstjenesten hørende Funktioner i Kirken og var saaledes virkelig Kirkebetjent. Vel havde Magistraten, som overhovedet syntes at ville fastholde den i sig aldeles urigtige Anskuelse, at Kantoren blot var Sanglærer ved Kirkeskolen og ikke videre, ment, at heri burde foregaa en Forandring; men til at gaa ind paa denne Anskuelse fandt Konsistorium aldeles ingen Grund. Konsistorium fastholdt derfor, at de historiske Forhold ligefrem maatte medføre, at Kantorposten i Overensstemmelse med de i Kskr. 23. April 1844 udtalte Grundsætninger herefter vilde være at besætte paa den Maade, at Magistraten, ligesom forhen Skolens Kuratel, indstillede til Konsistoriums Approbation, og at Ministeriet i Tilfælde af Uenighed afgjorde Sagen. Skulde Magistraten imidlertid finde det stødende at indstille til Konsistoriums Approbation og af den Grund attraa en Forandring, vilde Konsistorium ikke have noget at indvende mod en Ordning, hvorefter Kirkeinspektionen indstillede til Magistratens Approbation, dog saaledes, at Ministeriet i Tilfælde af Uenighed afgjorde Sagen; thi ved en saadan Ordning af Forholdet vilde Konsistorium — hvad det betragtede som Hovedsagen — anse Kirkens Interesse for tilstrækkelig sikret.

Efter herom at have brevvexlet saa vel med Magistraten som Biskoppen over Sjællands Stift, tilskrev Ministeriet under 15. Febr. 1869 Konsistorium, at Magistratens Begjæring ikke kunde tages til Følge, men at Ministeriet bifaldt det af Konsistorium subsidiært fremsatte Forslag om, at den ommeldte Tjeneste herefter besættes saaledes, at Kirkeinspektionen indstiller til Magistratens Approbation, og at Ministeriet i Tilfælde af Uenighed afgjør Sagen.

— Under 9. Jan. 1862 androge Kantorerne ved Frue, Holmens, Helliggejst og St. Johannes Kirker om, at der maatte blive truffet Bestemmelser, der kunde betrygge dem mod det Indgreb i deres Virksomhed, som skete ved den i den senere Tid tiltagende Skik, at private Sangforeninger, fornemlig ved Bryllupper og Begravelser, udførte Sang i Kirkerne. De foresloge i saa Henseende, at det fastsattes, at der, naar der ved slige Lejligheder udførtes Sang af fremmede, skulde erhverves Tilladelse hertil af vedkommende Kantor, og til Deling mellem denne og Koret tillægges ham 5 Rdl, samt at han maatte blive sat i Stand til paa en hensigtsmæssig Maade at kontrolere saadan Sang. Ved Skrivelse af 26. Juni s. A. begjærede Ministeriet Konsistoriums Erklæring over dette Andragende, idet det bemærkede, at det under alle Omstændigheder kunde forlanges, at Texten og Musikken til Sange, der vare bestemte til at synges i Kirken, for saa vidt de ikke vare tagne af den avtoriserede Psalmebog, forinden forevistes Præsten, og at Ministeriet ikke fandt, at der var tilstrækkelig Anledning til at tiltræde Forslaget om, at der skulde foreskrives Erlæggelse af en Godtgjørelse til Kantoren og Koret, naar nogen af Venskab og uden Betaling ønskede at udføre Sang i Kirken ved Bryllupper og Begravelser.

Efter herover at have indhentet Erklæringer fra Inspektionerne for Frue og Trinitatis Kirker, forelagde Konsistorium med Skrivelse af 16. April 1863 Sagen for Ministeriet. Konsistorium erklærede sig ganske enig i, at Kantorerne burde sikres mod den Formindskelse i deres knapt tilmaalte Indtægter, som var en Følge af, at private Sangforeninger for Betaling udførte Sang i Kirkerne ved Brudevielser og Begravelser, og ansaa det derfor med Inspektionen for Trinitatis Kirke for nødvendigt, at det blev foreskrevet som almindelig Regel, at der i alle Tilfælde,

hvor Kirkesang udførtes ved fremmede, skulde erlægges en Kjendelse til vedkommende Kantor. Denne Kjendelse vilde formentlig, saaledes som af Inspektionen foreslaaet, passende kunne bestemmes til 2 Rdl. At nogen Betaling skulde erlægges til Koret, naar dette ikke brugtes, var der næppe tilstrækkelig Grund til. Ligeledes var Konsistorium med Inspektionerne enigt i, at der gaves en almindelig Bestemmelse om, at naar Kirkesang ved Brudevielse og Ligbegængelse ønskedes udført af andre end Kirkens eget Kor, der da derom 24 Timer forinden burde ske Anmeldelse til vedkommende Præst, dog saaledes, at denne under særlige Omstændigheder kunde give Tilladelse til Udførelsen af saadan Kirkesang uden foregaaende Anmeldelse. Med Inspektionen for Trinitatis Kirke ansaa Konsistorium det for mindre ønskeligt, hvad Inspektionen for Frue Kirke havde foreslaaet, at der fastsattes en Mulkt til Sognets Fattige for dem, der udførte Sang i Kirken uden foregaaende Anmeldelse eller Tilladelse. Konsistorium foreslog da, at der udgik en Bestemmelse af følgende Indhold:

1. Naar Kirkesang i de kjøbenhavnske Kirker ønskes udført af andre end vedkommende Kirkers eget Kor, navnlig ved Brudevielser eller Begravelser, skal 24 Timer forinden ske Anmeldelse derom til den paagjældende Præst, der i Henhold til kgl. Resol. 15. Decbr. 1810, bekendtgjort ved Kanc. Pl. 5. Jan. 1811, autoriserer Texten saa vel som Musiken til saadanne Sange, der ikke ere tagne af den autoriserede Psalmebog. Naar en saadan Anmeldelse ikke er sket, udkræves en særlig Tilladelse af Præsten til saadan Kirkesangs Udførelse.
2. En Kjendelse af 2 Rdl erlægges til Kirkens Kantor, naar Kirkesangen udføres af andre.

Ved kgl. Resol. 22. Maj 1867 blev Forslaget under Nr. 1 bifaldet, hvorhos det i Stedet for Nr. 2 blev fastsat, at der af de paagjældende, der for Betaling foranstalte Kirkesang udført ved Brudevielser og Begravelser ved andre end Kirkens Kor, skal erlægges en Kjendelse af 5 Rdl. til Kantoren, som ved Bedømmelsen af Musiken selvfølgelig er pligtig at yde Præsten al fornøden Bistand, og altid bør være tilstede i Kirken, selv om dennes eget Kor ikke benyttes.

Denne Bestemmelse er ved Ministeriets Skrivelse af 4. Sept. 1867, der er meddelt Konsistorium under 19. Marts 1869, nærmere forklaret saaledes, at der, naar Sangforeninger intet Vederlag modtage for at udføre Sang ved Brudevielser og Begravelser, ikke efter nys nævnte kgl. Resolution kan afkræves dem nogen Betaling.

— I Sommeren 1864 indgav Provsten for Frue Provsti til Ministeriet et Andragende om, at det maatte tillades Provsterne at holde de aarlige Syn over Kirkerne, der i Følge L. 19. Febr. 1861 § 29 skulle foretages i Juni og Juli Maaneder, ogsaa uden for den i Loven befalede Tid, i hvilken Henseende han anførte, at de fleste Kirkebygninger i Kjøbenhavn vare store og næsten daglig vare i Brug til kirkelige Forretninger i de talrige Menigheder, samt at den Tid, som fastsættes i nævnte Lov, var den travleste Arbejdstid i Aaret for de bygningskyndige Mænd, der udnævntes af Magistraten. Biskoppen anbefalede Andragendet til at bevilges for Frue Provstis Vedkommende.

Ministeriet begjærede i denne Anledning en Erklæring over Sagen af Konsistorium, der, efter at have modtaget Udtalelser fra Inspektionerne for Frue og Trinitatis Kirker, som gik i samme Retning, i Skrivelse af 4. Marts 1865 ligeledes anbefalede, at den ansøgte Tilladelse udvirkedes. Herefter tilskrev Ministeriet under

31. s. M. Biskoppen over Sjællands Stift, at det ikke havde noget at erindre mod den foreslaaede Afvigelse fra L. 19. Febr. 1861 med Hensyn til Synet over de kjøbenhavnske Kirker.

5. Kirkernes Regnskabsvæsen.

Med Skrivelse af 19. Okt. 1867 forelagde Konsistorium for Ministeriet de af Revisor ved Frue Kirkes akademiske Værges Regnskab for 1866—67, Kontoen for Begravelsesindtægter, fremsatte Bemærkninger, idet det i Overensstemmelse med Revisor og den akademiske Værges indstillede, at samtlige af Revisionen fremsatte 55 Bemærkninger efter Omstændighederne for denne Gang frafaldtes, uden at der, paa Grund af Umuligheden af nu at tilvejebringe bestemte Oplysninger, blev Spørgsmaal om efter dem at effektuere noget Efterkrav eller nogen Tilbagebetaling.

Efter at Ministeriet havde afgivet Sagen til Decisoratet, udtalte dette i Skrivelse til Konsistorium af 19. Nov. s. A., at det var kommet til den Erkjendelse, at den afdøde Klokker Ørums øjensynlige Ubekjendtskab med det seneste Begravelsesreglement af 22. Dec. 1860, der var fornyet med nogen Modifikation ved Raadstueplakat af 24. Avg. 1866, i Forbindelse med en utvivlsomt stedfindende Mangel paa Nøjagtighed i hans Angivelser og Beregninger samt paa Kontrol hermed fra Begravelseskontoets Side, havde i Henseende til saa godt som alle de af Revisor omhandlede Tilfælde gjort det til en Umulighed at komme til Vished om, hvorvidt og i hvilket Omfang de af Revisionen paapegede formentlige Fejlregninger havde fundet Sted, medens der dog om flere Punkter var ved Hjælp af de af Værgen indhentede Erklæringer tilvejebragt nogenlunde fyldestgjørende Oplysning. I Betragtning heraf og da det ved Efterregning havde vist sig, at, selv om alle de fremhævede Fejlregninger havde maattet erkjendes, det deraf flydende Ansvar ikke vilde være blevet af væsentlig Betydning, decideredes det, at samtlige af Revisionen under 55 Poster fremsatte Bemærkninger angaaende de i det oven nævnte Regnskab beregnede Indtægter ved Begravelser for denne Gang frafaldtes, uden at der, paa Grund af Umuligheden af nu at tilvejebringe bestemte Oplysninger, blev Spørgsmaal om efter dem at effektuere noget Efterkrav eller nogen Tilbagebetaling.

For imidlertid at tilvejebringe mere Orden med Hensyn til Regnskabsaflæggelsen, tilskrev Decisoratet under 25. Sept. 1867 Københavns Magistrat om de herhen hørende Forhold for Frue og Trinitatis Kirkers Vedkommende. Det mindede om, at det var den akademiske Værges Sag at gjøre Rede for de ikke uanselige Indtægter, som Begravelsesvæsenet medførte. Medens nu den Del af disse Indtægter, der erhvervedes ved ny Tilskjødning af Ejendomsgravsteder samt af Ret til Monument, Ligsten og Indhegning, blev fra Revisionens Side kontrolleret gennem den fremlagte, af Værgen selv førte originale Skjødeprotokol og dennes Sammenholdelse med de af Kirkegaardsgraven efter hans lignende Protokol meddelte Fortegnelser, i Henseende til hvilke der var foreskrevet en skematisk, alle nødvendige Momenter omfattende Form, var der med Hensyn til den nu ved Raadstueplakat af 22. Decbr. 1860 § 3 c. foreskrevne Betaling for Kirkegaardsjord ved de enkelte i Aarets Løb forefaldende Jordfæstelser ligeledes indført en dobbelt Kontrol, nemlig ved specificerede Fortegnelser, dels fra Kirkens Klokker, dels fra det ved hin Plakat oprettede Begravelseskantor, der oppebar den Kirken tilkommende Betaling. Men det vilde da let skjønnes, at der, naar denne Udøvelse af Revisionens

Kontrol ikke skulde være forbundet med et utilbørligt Besvær, burde stræbes hen til en saa ensartet Form som muligt for disse dobbelte Fortegnelser. Hvad det i disse Tilfælde, hvor Revisor maatte være henvist til stadig at kunne konferere med Skjødeprotokollen, fortrinsvis kom an paa, for saa vidt der var Tale om Benyttelse af et Ejendomsgravsted, var da, at ikke blot Klokkerne indrettede deres Fortegnelser med Angivelse af: a. den begravedes Navn, b. Begravelsesdagen, c. Ejendomsgravstedets Litr., Nr. og Størrelse, d. Skjødets Datum, e. for hvor lang Tid Erhvervelsen var sket, f. til hvem oprindelig skjødet, g. under hvilket Datum og for hvor lang Tid senere Fornyelse havde fundet Sted, h. naar sidste Lig var nedsat, i. hvor meget derefter skulde betales for Jorden, men at ogsaa Begravelseskontoret, der hidtil paa sine Lister kun havde opgivet litr. a., b. og i. samt tillige det for Afbenyttelse af Kirke, Lighus eller Kapel og det for Nummerpælen erlagte, derhos blev anmodet om paa sine fremtidige Fortegnelser at angive de øvrige Momenter, specielt c. og f., idet kun derigjennem sammenlignende Kontrol fuldstændig vilde kunne gennemføres. Ligeledes maatte det, hvor Begravelseskontoret oppebar Betaling for Fornyelse af Ret til Monument o. desl., ønskes paa Kontorets Liste angivet, til hvem og naar denne Ret oprindelig var tilskjødet.

Decisoratet, som havde haft rigelig Lejlighed til at erfare, hvor mange Revisionsudsættelser og derved fremkaldte Erklæringer de fremkomne Fortegnelser hidtidige Form havde givet Anledning til, anmodede derfor Magistraten om at medvirke til det tilsigtede Formaals Fremme ved at give Begravelseskontoret et Paalæg i Overensstemmelse med det anførte, idet det udtalte den Formening, at det forøgede Arbejde for Kontoret formentlig vilde lettes en Del ved, at der trykkes et Antal rubricerede Skemaer, som da kunde udfyldes for at benyttes til Maanedsfortegnelserne.

Under s. D. meddelte Decisoratet Konsistorium en Gjenpart af denne Skrivelse, idet det tilføjede, at da det maatte erkjendes for nødvendigt, at der med Hensyn til det omhandlede Spørgsmaal fandt en Sammenarbejden Sted, anmodede det Konsistorium om at paalægge begge Kirkers akademiske Værger gennem Instruktioner til de paagjældende Kirkebetjente at drage Omsorg for, at de fra Klokkerne og Graverne indsendte Fortegnelser, der skulle kontrolere Oppebørslerne, stadig førtes i den foreskrevne Form og med størst mulig Undgaaen af Skrivefejl eller andre Unejagtigheder i de enkelte Angivelser, ligesom det vilde være nødvendigt, at Klokkerne ved deres Anmeldelser til Begravelseskontoret satte dette i Stand til at opfylde Paalæget. Herom meddelte Konsistorium de paagjældende Værger fornøden Underretning.

Magistraten tilmeldte imidlertid under 4. Nov. Decisoratet, efter at have indhentet Erklæringer fra Begravelseskontorets Bestyrer og fra dets Revisor, at da Begravelseskontoret ved Oppebørselen af de omhandlede Indtægter alene kunde rette sig efter de Anvisninger, der modtoges fra vedkommende Værger for Kirkerne, fandt Magistraten ikke Anledning til at give Kontoret et Paalæg som det af Decisoratet paapegede. Med Skrivelse af 19. s. M satte Decisoratet Konsistorium i Kundskab herom og udtalte, at da der saaledes intet vilde kunne udrettes i dette Anliggende ved Medvirking fra Magistraten og Begravelseskontoret, blev Opfordringen desto større til at foranledige, at de paagjældende Kirkers Værger og de Mænd — Klokkere og Gravere — hvem disse betroede en Del af Arbejdet med Regnskabsføringen, for Fremtiden anvendte en forstærket Omhu for dels at udføre de enkelte Beregninger med streng Nøjagtighed i Overensstemmelse med Regl.

22. Dec. 1860, sammenholdt med Raadstueplakat af 24. Avg. 1866, dels at indrette deres Fortegnelser saaledes, at de nøje og i alle Rubriker følge det hidtil vedtagne og i Decisoratets Skrivelse af 25. Sept. 1867 fremhævede Skema, og derved befalte sig paa at undgaa Regnings- og Skrivefejl, dels endelig indrette deres Indtægtsanvisninger til Begravelseskontoret med en saadan Fuldstændighed, at Beregningens Hovedfaktorer derved klart fremtræde, i alt Fald til eventuel Bestyrkelse af Bevisførelsen, naar Efterkrav i sin Tid skulde gjøres. Decisoratet anmodede derfor Konsistorium om at lade til begge Kirkers akademiske Værger, i Forbindelse med en Meddelelse om Udfaldet af Forhandlingerne med Magistraten, udgaa den yderligere Tilkjendegivelse i denne Retning.

Begge de akademiske Værger ere herefter gjorte bekendte med Sagen.

Ved at forelægge Værgens Regnskab for 1867—68 for Ministeriet, udtalte Konsistorium sig i Skrivelse af 26. Okt. 1868 paa følgende Maade om Revisors Forhold til Begravelseskontoret. Det maatte erkjendes, at der var noget uregelmæssigt i Begravelseskontorets Stilling. Medens det paa den ene Side oppebar en væsentlig Del af Kirkernes Indtægter, aflagde det ikke noget Regnskab herfor til Kirkerne. Den maanedlige Afskrift af Kirkernes Konto, som i Følge § 9 i Regulativet for Begravelseskontoret af 18. Dec. 1860 (i Ussings Lovsamling som Note til Pl. 22. Dec. 1860) meddeltes Kirkeværgerne, kunde ikke betragtes som noget Regnskab, saa lidt som Værgernes Kvittering for Modtagelsen af Saldoen kunde anses for en Regnskabs Kvittering, hvortil Værgerne selvfølgelig vilde mangle Myndighed. Derimod var det til Magistraten, hvorunder Begravelseskontoret i det hele hørte, at dets Regnskab i Følge Regulativets § 11 skulde aflægges, og af hvem det blev at decidere og kvittere. Som Følge heraf maatte det vistnok indrømmes, at Kontorets Virksomhed med Hensyn til de Indbetalinger, som det modtog for Kirkerne, og hvis Beregning skete efter Opgivelse fra disses Betjente, var endt, naar de af Kontoret modtagne Beløb vare afleverede til Kirken. Skulde det senere vise sig, at Beregningen havde været urigtig, og at Kirkerne som Følge heraf havde oppebaaret for meget eller for lidt, maatte det paahvile Kirkens Betjente og ikke Begravelseskontoret at berigtige de fornødne Tilbagebetalinger eller Efterbetalinger, for saa vidt der blev Spørgsmaal om saadanne. Paa den anden Side var det en Selvfølge, at Begravelseskontorets maanedlige Fortegnelser som Bilag til Kirkernes Regnskaber maatte gennemgaaes ved disses Revision, for at det kunde blive paaset, at de Beløb, Kirkerne havde modtaget for Ejendomsgravsteder, vare i Overensstemmelse med de Oplysninger, som for disses Vedkommende forelaa i de Protokoller angaaende disse Gravsteder, som førtes af Kirkernes Bestillingsmænd. Der kunde derhos ikke være Tvivl om, at naar mulige Uoverensstemmelser havde givet Anledning til Revisionsbemærkninger, maatte Kirkeværgerne, hvis det var fornødent for at besvare disse Bemærkninger, af Begravelseskontoret kunne fordre de Oplysninger, som dettes Bøger og Protokoller med Bilag vare i Stand til at give. Saa vidt Konsistorium bekendt, havde Kontorets Bestyrer heller ikke vægret sig ved at meddele saadanne Oplysninger, naar de vare blevne ham affordrede, men han havde kun frabedt sig en Kritik af Revisor, til hvem han ikke stod i noget Embedsforhold. Konsistorium kunde saaledes ikke skjønne, at der var nogen Opfordring til at gribe ind i dette Forhold, der næppe vilde frembyde nogen Vanskelighed, naar tilberligt Maadehold og Imøde-

kommen vist fra de forskjellige Sider. Under alle Omstændigheder vilde en Forandring af Begravelseskontorets Stilling ikke kunne foregaa ved en Decisionskjendelse; men dertil maatte kræves en fuldstændig Omdannelse af denne Institution, der efter lange Forhandlinger blev ordnet ved Regl. 22. Dec. 1860, fornyet ved Regl. 24. Avg. 1866. Naar Revisor derhos havde bragt i Forslag, at det ved Decision skulde bestemmes, at Begravelseskontoret kun skulde modtage Betaling, naar Lig nedsattes i et tidligere tilskjødet Gravsted, men ikke ved den første Erhvervelse af Ejendomsgravsteder, da vilde dette staa i Strid med Bestemmelsen i det almindelige Begravelsesreglement af 1860 § 2, hvorefter alle de i § 3 ommeldte Betalinger i Anledning af en Begravelse kunne erlægges paa Begravelseskontoret. Som Følge heraf vilde Forholdet umulig kunne sættes i Kraft ved nogen Decisionskjendelse; men Konsistorium fandt end ikke tilstrækkelig Anledning til at tilraade, at der under Revisionen af Begravelsesreglementet, som i Følge Raadstueplakat af 24. Avg. 1866 kun gjaldt til Udgangen af 1868, paa det her omhandlede Punkt søgtes udvirket nogen Forandring i den hittil bestaaende Ordning.

B. Frue Kirke.

1. Udvidelse af Assistenskirkegaarden paa Nørrebro.

I Skrivelse af 4. Juli 1870 meddelte Ministeriet Konsistorium, at det fra Kjøbenhavns Magistrat havde modtaget et Forslag fra Bestyreren af Assistenskirkegaardene paa Nørrebro, Justitsraad, Raadmand Rée, om at der i Lighed med, hvad der var gjort til Regel for Benyttelsen af Kirkegaarden i Valby, maatte paa Assistenskirkegaardene uden for Nørrebro indrettes en fælles Liniebegravelseskirkegaard, saaledes at, medens hver Kirke som hidtil kunde benytte den Jord, som den allerede havde faaet tilskjødet, til Begravelsesjord for sig, skulde de Kirker, der maatte savne Plads, henvises til at benytte Betalingsjord i Fællesskab med andre Kirker, der vare i samme Tilfælde, og hver Kirke for hvert Gravsted erlægge en forholdsmæssig Del af, hvad det hele Fællesareal havde kostet og igjen hæve af den, der købte Gravstedet, den fulde reglements-mæssige Betaling for et saadant Gravsted. Samtidig hermed var det oplyst, at St. Johannes Kirke manglede Jord til Betalingsgravsteder, og at Frue, Petri og Helliggejst Kirker snart vilde komme i et lignende Tilfælde, hvorhos Magistraten havde bemærket, at der, efter at der var taget Beslutning om ikke at udvide Assistenskirkegaardene, for Tiden manglede Jord til Betalingsjord, da den tilbageværende Del af Kirkegaardensarealet var belagt med Frijordslig, samt at det, efterhaanden som denne Jord blev disponibel, vilde blive vanskeligt at forskaffe enhver enkelt Kirke en tilstrækkelig og passende Del af samme til Betalingskirkegaarde. Magistraten havde derhos — med Bemærkning, at denne Jord tilhørte Kommunen, der ikke uden Expropriation vilde kunne tvinges til at afstaa den paa andre Betingelser end dem, den maatte finde hensigtsmæssige, hvorved Kirkernes Omkostninger ved Erhvervelsen mulig vilde blive forøgede, — ytret, at den aldeles tiltraadte Justits-